

بررسی عوامل موثر بر تورش رفتاری حساب‌رسان به روش ترکیبی

بختیار اشرفی

دانشجوی رشته حسابداری، دانشکده مدیریت و اقتصاد، واحد علوم و پژوهشات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

زهره حاجیها

استادیار رشته حسابداری، واحد تهران شرق، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (مسئول مکاتبات)
drzhajiha@gmail.com

رضا تهرانی

استاد دانشکده مدیریت، دانشگاه تهران، تهران، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۶/۱۰ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۱/۰۸

چکیده

هدف از این پژوهش ارائه الگویی برای تورش رفتاری حساب‌رسان با رویکرد ترکیبی (داده بنیاد و معادلات ساختاری) می‌باشد. مرحله اول این پژوهش در چارچوب رویکرد کیفی و با به کارگیری روش پژوهش داده بنیاد انجام شد و همچنین در مرحله دوم جهت بررسی میزان اثرگذاری با معادلات ساختاری روابط متغیرهای مستقل با متغیر وابسته سنجیده شد. ابزار جمع آوری داده‌ها، مصاحبه‌های نیمه ساختار یافته بود و به منظور گردآوری اطلاعات، با به کارگیری روش نمونه‌گیری هدفمند با ۲۰ نفر از خبرگان مالی مصاحبه انجام شد. و با مصاحبه عمیق به جمع آوری اطلاعات پرداخته شد. قلمرو زمانی این پژوهش برای سالهای ۱۳۹۹-۱۴۰۰ می‌باشد. تجزیه و تحلیل داده‌ها در سه مرحله کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی انجام گرفت. بر اساس آن، الگوی کیفی پژوهش طراحی شد و نیز معادلات ساختاری وجود روابط را تایید کرد.

یافته‌های پژوهش حاضر، نشان دهنده استخراج ۸۲ کد یا مفهوم اولیه از مصاحبه‌ها و نیز دسته بندی ۵۶ مفهوم و ۵ مقوله بود. نتایج نشان داد که مقوله و مفاهیم شامل؛ شرایط علی؛ باتجربه و کم تجربه، تخصص داشتن، داشتن آموزش لازم، مهارت عملی کار کردن، اعتقاد بی اساس عوامل احساسی و تاثیرات درونی، کوتاه‌نگری، بهینه بینی، توان‌پنداری، دیرپذیری، ابهام‌گریزی، شک و تردید، ناخودآگاهی، پدیده تشدید رفتار غیرمنطقی، نوع و تیپ شخصیت، دیدگاه محدود، اثرهاله‌ای، رغبتها، تصورات خوش بینانه، واکنش کمتر از حد. شرایط راهبردی/کنشها و تعاملات: ویژگی‌های مدیریت، قوانین و مقررات، ارتباط سازمانی، شرایط برخورد همکاران، اقدامات حساب‌رسان. شرایط زمینه‌ای/حاکم: خطای حفظ وضعیت موجود، خطای حفظ زمان، خطای بخشی، خطای اطمینان سریع، خطای حذف، خطای توهم در مورد صحت و سقم پدیده‌ها، خطای خود فریبی، خطای اعتماد به نفس، خطای

بدبینی، خطای دیدگاه منفی، خطای اطلاعاتی، خطای کنترل، واکنش بیش از حد، خطای فرافکنی. شرایط واسطه ای/مداخله گر: ویژگی‌های مدیریت، قوانین و مقررات سازمانی، ارتباط سازمانی، شرایط برخورد همکاران، وضعیت محیط کار، اقدامات حسابرسان شرایط خانوادگی، وجود تقلب، ناهماهنگی شناختی، قومیت، تعلق انسان. شرایط نتایج و پیامدها: درک فرایند، تغییر نگرشها، اصلاح رفتارها، مقررات نظارتی مناسب همچنین مدل نهایی با استفاده از جمع آوری ۳۰۶ پرسشنامه از جامعه آماری و روش معادلات ساختاری مورد تایید قرار گرفت.

واژه‌های کلیدی: مالی رفتاری، حسابداری ذهنی، تورشهای رفتاری، فرایند تصمیم‌گیری، سوگیری‌های قضاوتی

۱- مقدمه

بازارهای سرمایه نقش مهمی در اقتصاد دارند، زیرا وجوه نقد افرادی که توان استفاده از وجوه خود را ندارند، به کسانی که این توانایی را دارند، هدایت می‌کنند. طبیعتاً عملکرد خوب این بازارها عامل کلیدی در تامین رشد اقتصادی خواهد بود، لذا اگر بازارهای سرمایه کارآ باشند، توسعه اقتصادی تحقق می‌یابد. از سوی دیگر بدلیل تصمیم‌گیری غیرمنطقی حسابرسان در بازار سرمایه کارآ باشند، توسعه اقتصادی تحقق می‌یابد. از سوی دیگر بدلیل کارآیی بازار می‌شود. یکی از این موارد که در هنگام تصمیم‌گیری حسابرسان رخ می‌دهد قضاوت‌های شخصی و احساسات حسابرسان می‌باشد، که بر نتایج تصمیماتشان اثر می‌گذارد، این نوع اتفاق از نظر مبانی نظری در ادبیات مالی رفتاری خرد رخ می‌دهد. درحقیقت حالات روحی و ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای افراد بر نوع تصمیم و نتایج آن اثر ویژه ای می‌گذارد (بیسلی و همکاران^۱، ۲۰۱۷). بررسی پژوهشات گذشته نیز نشان می‌دهد که، درمورد تورش‌های رفتاری نیز صرفاً به خطاهای رفتاری و عواطف و احساسات اثرگذار حسابرسان در هنگام تصمیمات حسابرسی پرداخته است. بنابراین اشراف بر تورش‌های رفتاری باعث می‌شود تا حسابرسان با آگاهی بیشتری فرآیند تصمیم‌گیری خود را بررسی نمایند و در صورت مواجهه با تورش‌های مذکور بتوانند به خوبی واکنش نشان داده و از انحراف در تصمیم‌گیری جلوگیری نمایند (راکی و همکاران، ۱۳۹۹). گروه‌های مختلف استفاده‌کنندگان، صورت‌های مالی را برای تصمیمات اقتصادی خود بکار می‌گیرند. اظهارنظر حسابرسان نیز نسبت به صورت‌های مالی، تأثیر عمده‌ای بر تصمیمات حسابرسان برای استفاده از صورت‌های مالی می‌گذارد. که هم حسابرسان و هم حسابرسان از تورش و سوگیری‌های ذهنی در امان نیستند. اطلاعات مالی قابل اتکا برای ایجاد اطمینان مشارکت‌کنندگان در بازار سرمایه حیاتی است. زنجیره اطلاعات گزارشگری مالی دربرگیرنده ذینفعان زیادی است، که اهمیت گزارشگری مالی قابل اتکا را افزایش می‌دهد (هرمزی و همکاران، ۱۳۹۵).

حسابرسان نسبت به اینکه صورت‌های مالی از تمام جنبه‌های با اهمیت، طبق چارچوب گزارشگری مالی تهیه شده است یا خیر، اظهارنظر می‌کنند. اخیراً انتقاداتی از حسابرسان صورت گرفته است که تردید حرفه‌ای کافی را در ارتباط با برآوردهای حسابداری پیچیده اعمال نکرده‌اند (براتن^۲ و همکاران، ۲۰۱۳). موج رسوایی‌های

¹ Beasley

² Braten

اخیر حسابداری به اعتبار حرفه صدمه زد و این امر باعث شد، که جوامع تجاری بارها خواستار بهبود تصمیم گیری اخلاقی در حرفه حسابداری شوند. و همین موارد در تصمیم گیری حسابرس نیز موثر است. تاکنون پژوهشات مهمی از حسابداری در جستجوی توسعه استدلال اخلاقی در جوامع مختلف انجام شده، اما ارتباط بین استدلال اخلاقی و رفتار اخلاقی هنوز نامعلوم است (رونقی و آشورزاده، ۱۳۹۴). طرفداران مالی رفتاری به نقش روانشناسی در علم مالی هم در سطح بازار اوراق بهادار و هم در سطح تصمیمات مالی باور دارند و معتقدند که آگاهی از تورش های روان شناختی به منظور کسب موفقیت در قلمرو تصمیمات مالی بسیار مهم می باشد؛ بنابراین در دهه گذشته مطالعات بسیاری تاثیر عوامل رفتاری و احساسات و هیجانات انسانی را بر تصمیمات مالی در سطح حسابرسان مورد بررسی قرار داده اند؛ اما جای مالی رفتاری همچنان در پژوهشات مربوط به حسابرسان، حاکمیت شرکتی، حسابداران، حسابرسان و فعالان در حوزه شرکتی خالی است و تاکنون به بررسی اثر هیجانات، احساسات و ویژگی شخصیتی آنان در تصمیم گیری مربوط به موضوعات مالی شرکتی پرداخته نشده است (کریمی و رهنمای رودپشتی، ۱۳۹۴). اظهار نظر حسابرسان در تصمیم گیری حسابرسان بسیار موثر است. که هم اظهار نظر حسابرس و هم تصمیم گیری حسابرس هر دو توسط شخص حقیقی صورت گرفته که عاری از سوگیری و تورش رفتاری نیستند. انجام این پژوهش می تواند خلاء مطالعاتی مشهود در زمینه تورش رفتاری حسابرسان و حسابرسان که با اظهار نظر خود بر تصمیمات حسابرسان جهت می دهند را تا حدودی پوشش داده و مدلی بومی برای چنین سازمانهایی ارائه کند تا از این پس محققان آتی بتوانند با تکیه بر مدل این پژوهش، به توسعه آن و کشف روابط جدید در حوزه تورش رفتاری حسابرسان بپردازند. منظور از تورش، انحراف از تصمیم گیری های درست و بهینه است. به دلیل محدود بودن زمان و منابع شناختی، نمی توان داده های جمع آوری شده از محیط را به طور بهینه تجزیه و تحلیل کرد؛ بنابراین ذهن انسان به طور طبیعی از محاسبات سرانگشتی استفاده می کند. به طور کلی ممکن است افراد در فرایند تفکر و تصمیم گیری دچار خطا شوند. به طور خلاصه، سوگیری های رفتاری، به عنوان اشتباهات سیستماتیک در قضاوت تعریف شده اند (کریمی، ۱۳۹۴). برخی نتایج مطالعات حاکی از آن است که تصمیمات مالی تحت تأثیر چندین خطا قرار می گیرند. مشهورترین پژوهشگران در این زمینه، کانمن و تورسکی بودند که با مطرح کردن تئوری انتظار، به توسعه این دانش کمک شایانی کردند. همچنین اشنايدر، ویس، بودسکو و توماس پژوهشگرانی بودند که با ارائه مقالاتی در زمینه مدیریت مالی رفتاری نقش مهمی ایفا نموده و به حسابرسان در اتخاذ تصمیمات مالی کمک های بزرگی ارائه دادند (قالمق و همکاران، ۱۳۹۵).

پژوهشگران فهرستی از تورش های رفتاری را شناسایی کرده اند. در جدیدترین این مطالعات بیش از ۵۰ تورش رفتاری در مورد حسابرسان شناسایی شده است؛ در حالی که هنوز بسیاری از تمایلات رفتاری به روشنی شناخته نشده است. برخی پژوهشات در جستجوی چارچوب معناداری برای طبقه بندی تورش های رفتاری بوده اند. برخی نویسندگان از تمایلات رفتاری با عنوان «قواعد سرانگشتی» یاد می کنند؛ در حالی که برخی دیگر آنها را باورها، قضاوت ها و یا سلیق می نامند. برخی پژوهشگران تورش ها را در دو دسته شناختی و احساسی طبقه بندی می کنند، که به نظر می رسد این طبقه بندی مفید باشد (ریتر، ۲۰۱۲). اگر چه به نظر می رسد که

طبقه بندی تورش های رفتاری مفید باشد؛ اما به اندازه کاربردهای تجربی رفتار سوگیرانه در موقعیت های واقعی، اهمیت ندارد. برخی تورش های رفتاری عبارتند از: بیش اعتمادی، نمایندگی، اتکا و تعدیل، سازگار گرایی، آشنا گرایی، خود استادی، توان پنداری، دیرپذیری، ابهام گریزی، داشته بیش نگری (با ارزش دانستن دارایی های خود)، کوتاه نگری، بهینه بینی، حسابداری ذهنی، باورگرایی، رویدادگرایی، زیان گریزی، نوگرایی، پشیمان گریزی، شکل گرایی، دگرگون گریزی و... (کاهنمن و تورسکی^۱، ۲۰۱۲). استانداردهای حسابرسی حرفه ای، حسابرسان را تشویق می کند تا برنامه ریزی و انجام حسابرسی را برای به دست آوردن اطمینان منطقی انجام دهند. برای انجام این کار، حسابرسان زمان بندی و گستره روش های حسابرسی را پس از در نظر گرفتن عوامل دیگر مانند میزان خطر تغییرات مادی در گزارش های مالی، برنامه ریزی می کنند. با این حال، ارزیابی ریسک مشتریان فراتر از ریسک تحریفات مادی است (سعیدی و همکاران، ۱۴۰۰)؛ زیرا قضاوت های شخصی و احساسی حسابرسان بر نتایج تصمیماتشان اثر گذاشته و به نوعی آنچه در ادبیات مالی رفتاری خرد رخ میدهد در اینجا نیز پدیده مشابه آن مشاهده میشود. در حقیقت حالات روحی و ویژگیهای فردی و حرفهای افراد بر نوع تصمیم و نتایج آنها اثر ویژه خواهد داشت، که احتمالاً با نتیجه تصمیم عقلایی تناقض دارد (کریمی و رهنمای رودپشتی، ۱۳۹۴). تمام افراد از یک فرایند فطری برای تصمیم گیری در مورد موضوعات مختلف برخوردار هستند. با وجود این، هنگامی که افراد با تمایلات و قضاوتی های بالقوه برخورد می کنند، همیشه توانایی غلبه بر این سوگیری های قضاوتی را ندارند. از سوی دیگر، توانایی فطری یا تجربه می تواند برای اعمال قضاوت حرفه ای مناسب بسیار مفید باشد. زمانی که در مورد یک اقدام تصمیم گرفته می شود، فرد بر شواهد یا جایگزین هایی متمرکز می شود، که از عمل انتخاب شده پشتیبانی کند و این موضوع باعث ایجاد سوگیری در تصمیم گیری ها می شود. مطالعات متعددی بیان می کنند که حسابرسان تمایل دارند با مشتریان سازش کنند و این تمایل به جستجوی جانب دارانه برای شواهد و فرایند حسابرسی منجر می شود. از آنجایی که حسابرسان در محیط سازمانی که در آن حضور دارند با افراد و گروه های مختلفی در تعامل هستند، ممکن است در فرایند قضاوت حرفه ای خود، تحت تأثیر عوامل مختلف روان شناختی، اجتماعی روان شناختی و محیطی قرار گیرند، به گونه ای نتوانند سطح مناسبی از تردید حرفه ای را اعمال کنند. پژوهشهای گذشته در رابطه با تورشهای رفتاری صرفاً به خطاهای رفتاری و عواطف و احساسات اثرگذار بر حسابرسان در هنگام تصمیمات حسابرسی پرداخته است و نکته مهم آن است که آیا احساسات و تصورات حسابرسان و افراد فعال در امور مالی نیز در تصمیماتشان در زمینه مالی و حسابداری اثرگذار است؟ آیا آنها نیز هنگام تصمیمگیری دچار تورش رفتاری و خطاهای قضاوتی و ذهنی هستند؟ لذا این مطالعه برای پاسخ به این سوالات مهم و شکافهای پژوهشاتی طراحی شده است. پس از بررسی اثر تورشهای رفتاری بر رفتار حسابرسان، یکی مدل که در برگیرنده عوامل مؤثر بر قضاوت حسابرسان می باشد، ارائه می شود.

ادبیات و مبانی نظری پژوهش

بررسی فرآیند تصمیم‌گیری حسابرسان و واکنش آنان در قبال شرایط مختلف بازارهای مالی می‌پردازد و تأکید آن بیشتر به تاثیر شخصیت، فرهنگ و قضاوت‌های حسابرسان بر تصمیم‌های حسابرسی است. ساختارهای خاص فرهنگی در ایران و اثرگذاری آن‌ها بر رفتارهای فردی و گروهی افراد بویژه در بازار سرمایه، لزوم شناخت تئوری‌ها و مدل‌های تحلیلی و شناختی مالی رفتار را برای فعالان و دست‌اندرکاران بازار، اجتناب‌ناپذیر می‌نماید. این که گاهی مشاهده می‌شود که در بازار به جای تقاضای دو طرفه و داشتن خریداران و فروشندگان در یک زمان، با تقاضای یکطرفه و صفهای خرید یا صرفاً فروش مواجه هستیم، بی‌شک از مصادیق الگوهای رفتاری خاص حاکم بر بازار است. مالی رفتار کمی می‌کند تا با فرموله کردن مدل‌های رفتاری، بهتر بتوانیم بازار سرمایه‌ی خود را شناخته و در رفع برخی تنگناهای ناشی از الگوهای رفتاری بهتر عمل نماییم (فلاح پور و عبداللهی، ۱۳۹۰).

علیرغم امتناع تئوری نئوکلاسیک اقتصاد برای درگیر شدن در روانشناسی بازارها و حسابرسی‌ها، نظریه مالی رفتاری بیان می‌کند که خطاهای ادراکی اثر با اهمیتی روی تصمیم‌گیری مالی دارند. خطاهای ادراکی که تصمیمات حسابرس و نهایتاً نتایج بازار را تحت تاثیر قرار می‌دهند شامل این موارد می‌باشند (دارابی، چناری بوکت و ولی‌خانی، ۱۳۹۴؛ رهنمای رودپشتی و صالحی، ۱۳۸۹).

الف) لنگر انداختن و تعدیل: افراد هنگام پیشبینی پدیده‌های آتی یا ارزش چیزی، از اطلاعات موجود استفاده می‌کنند و بعد آن را تعدیل می‌کنند. پژوهش‌ها نشان می‌دهند فرآیند تعدیل در این حالت به مقدار کافی انجام نمی‌شود. این حالت لنگر انداختن نام دارد. مطالعات روان‌شناسان نشان داده است افراد هنگام پیش‌بینی‌های عددی، بسیار تحت تاثیر آخرین ارزش مورد پیش‌بینی قرار می‌گیرند. مثلاً اگر در بازار سرمایه اطلاعات دقیق‌تری درباره‌ی قیمت سهام وجود نداشته باشد، قیمت موجود به عنوان قیمت درست (ارزش) تلقی می‌شود. پس از افزایش هر بار قیمت، ذهن افراد بر آخرین قیمت قبلی لنگر می‌اندازد و اطلاعات بعدی را نامربوط تلقی می‌کند. پس افراد معمولاً به آخرین اطلاعات منتشر شده توجه کمتری دارند و آن را کمتر از اطلاعات قبلی در تصمیم‌گیری خود دخیل می‌کنند. بنابراین روند افزایشی یا کاهش قیمت با کمی تعدیلات بر تصمیم‌گیری اثر قابل ملاحظه‌ای خواهد داشت.

تحلیل این مطالعه بر مبنای سه بند کلیدی استوار است: (۱) تصمیم‌قضاوتی حسابرس تا حدی درجه‌تردیدگرایی حرفه‌ای او را آشکار می‌سازد؛ (۲) شرکای مشارکتی مجزا در بازده‌های حسابرسی تاثیرگذارند؛ (۳) شرایط اقتصادی در اولین مراحل حرفه‌شغلی یک فرد از طریق نقش بستن و یادگیری باعث شکل‌گیری ساختار ذهنی وی می‌شوند. تمامی این بندها به طور گسترده در پژوهش‌های مختلف مورد بررسی قرار گرفته‌اند (طباطبایی و عبدلی، ۱۴۰۱).

تردیدگرایی حرفه‌ای و کیفیت حسابرسی: حسابرسی برای عملکرد مناسب بازارهای سرمایه و محافظت از حسابرسها ضروری است (دی فوند و ژانگ^۱، ۲۰۱۴). مطالعات آکادمیک و اظهار عقیده‌های نظارتی همگی بر پیوند بین تردیدگرایی حرفه‌ای و کیفیت حسابرسی تأکید داشته‌اند. تمایل حسابرسان در به چالش کشیدن ارباب

1 De Fond & Zhang

رجوعها در جلوگیری از کلاه برداری شرکتی و توانایی آنها در تأیید معتبر عاری بودن اظهارنامه های مالی شرکتها از اطلاعات نادرست ضروری است (طباطبایی و عبدلی، ۱۴۰۱).

عوامل تعیین کننده تردیدگرایی حرفه ای: انبوهی از مطالعات آکادمیک با پیشینه روان شناختی به عوامل تعیین کننده تردیدگرایی حرفه ای اشاره داشته اند. نلسون^۱ (۲۰۰۹) این دسته از مطالعات آکادمیک را با هم ترکیب ساخته و مدلی از تردیدگرایی حرفه ای را طراحی کرده است. در این مدل، تردیدگرایی حرفه ای یک حسابرس در نتیجه قضاوت های وی شکل می گیرد، در نتیجه رفتار تردیدگرایی وی آشکار شده و در عملکرد وی انعکاس می یابد.

تأثیرات شریک مشارکتی: شرکای مشارکتی بر بازده های حسابرسی تأثیر می گذارند. شواهد مرتبط با تأثیرات فردی بر بازده های حسابرسی در پژوهشات مختلف با استفاده از داده های آرشویی از کشور چین به نمایش گذاشته شده است. تأثیرات فردی ناشی از مهارت، استعداد، تجربه و همچنین تضاد علایق می باشد (لنوکس و وو^۲، ۲۰۱۸).

جایگاه قضاوت حرفه ای در حسابرسی: حسابرسی، حرفه ای است که شباهت زیادی به قضاوت در دادگاه ها دارد. هم قاضی و هم حسابرس با ادعاهایی مواجه هستند، شواهد پشتوانه ادعا را جمع آوری و ارزیابی می کنند و نهایتاً بر اساس معیارهایی که در اختیار آنها قرار داده شده، نظر می دهند و قضاوت می کنند. هر دووی آنها در اظهارنظر و قضاوت خود باید انصاف را رعایت کنند.

رویکرد استاندارد برای اعمال قضاوت حرفه ای وجود ندارد، اما اعمال قضاوت حرفه ای درست در انجام وظیفه یک حسابرس، عامل برجسته ای است و افزایش مهارت در قضاوت برای حسابرسان اساسی است. فرایند دستیابی به یک تصمیم درباره یک موضوع مربوط به گزارشگری مالی، در صورتی که تحلیلی، مبتنی بر تجربه و دانش شامل دانش نسبت به محدودیت های شخصی و اطلاع از استانداردهای مربوط، بی طرفانه، محتاطانه و همراه با امانت داری و درک مسئولیت نسبت به افرادی باشد که از عواقب آن تصمیم اثر می پذیرند، قضاوت حرفه ای خوانده می شود. این گونه قضاوت حرفه ای در شرایط پیچیده، نامشخص و در حال تغییر مداوم، به خصوص در جایی که استانداردها کامل نیستند، بیشترین ارزش را دارد. برای قضاوت حرفه ای باید با افراد دانا مشورت کرد، عواقب بالقوه تصمیم را در نظر داشت و فرایندهای تحلیلی را که منجر به تصمیم می شود مستند کرد.

عوامل مؤثر بر قضاوت اخلاقی حسابرسان

شخصیت فردی و اجتماعی: قضاوت از جمله رفتارهای انسان است که در حوزه روانشناسی مورد بحث و مطالعه قرار می گیرد. شخصیت فردی و اجتماعی حسابرس عامل مهمی در تعیین رفتار اوست و موجب می شود که وی ارزش های خاص خود را داشته باشد، شخصیت بر قضاوت حرفه ای حسابرس در حسابرسی مؤثر است. چنانچه

^۱ Nelson

^۲ Lenox & Wou

حسابرس از اشخاصی باشد که موضع کنترل بیرونی دارند. حسابرس تلاش می کند تا قضاوت خود را به سویی متمایل کند که وظایف خود را در سطح حداقلی انجام دهد. برخی از افراد در مقابل شرایط مبهم آستانه تحمل بیشتری دارند و برخی از افراد آستانه تحمل کمتری دارند. با توجه به اینکه شرایط مبهم معمولاً در جایی ایجاد می شود، که احتمال تحریف در گزارش های مالی وجود دارد، حسابرسانی که با ابهام راحت برخورد می کنند، ممکن است در آن شرایط از کشف تحریف ها باز بمانند، برعکس کسانی که نسبت به موارد ابهام انعطاف ناپذیرتر هستند، بهتر می توانند موفق به کشف تحریف ها شوند.

شرایط بازار حسابرسی: حسابرسی ضمن آنکه بر پایه اخلاق، پاک دامنی و درست کاری استوار است، یک فعالیت اقتصادی محسوب شده و مبتنی بر بنگاه کسب و کار و بازاری است، که مؤسسات حسابرسی در آن کار می کنند. چنانچه حسابرسان نتوانند حق الزحمه متناسب با سطح مورد انتظار حرفه خود را دریافت کنند، ناخودآگاه در معرض کاهش کیفیت قضاوت حرفه ای قرار می گیرند.

چنانچه اطلاعات مربوط به سوابق و تجربیات مؤسسات حسابرسی در دسترس عموم قرار گیرد، مؤسساتی که سوابق و تجربیات طولانی تری دارند، برای حفظ سوابق مثبت خود، هنگام قضاوت حرفه ای مراقبت های بیشتری را مدنظر قرار می دهند و این گونه مؤسسات در طول زمان با توجه به نقاط قوت و ضعف خود، نظام های کنترل کیفیت را در قضاوت حرفه ای خود در نظر می گیرند. از طرف دیگر مؤسساتی که سوابق و تجربه کمتری دارند، برای گسترش حضور خود در بازار و تثبیت موقعیت مراقبت های حرفه ای را در هنگام قضاوت افزایش می دهند و سعی خواهند کرد تا با مشارکت با افراد مجرب یا مشاوره با چنین افرادی، قضاوت حرفه ای خود را ارتقا دهند، تا موجب پایداری آنان در بازار شود (طباطبایی و عبدلی، ۱۴۰۱).

پاسخگویی: حسابرسان نیز مانند صاحبان مشاغل دیگر، چنانچه در معرض پاسخگویی نسبت به کارهای خود و از جمله مهم ترین آنها قضاوت حرفه ای نباشند، دلیلی برای صرف هزینه برای ارتقاء قضاوت خود نخواهند داشت ولی چنانچه خود را در معرض پاسخگویی در مقابل ارکان ناظر حرفه ای یا در مقابل شکایاتی که از طرف ذینفعان از آنها می شود احساس کنند، تلاش لازم را برای ارتقاء کیفیت قضاوت حرفه ای خود خواهند کرد.

استانداردهای حرفه ای: ویژگی های استانداردهای حرفه ای در کشور بر قضاوت حرفه ای اثر می گذارد. اگر چه موجب کاهش حوزه قضاوت حرفه ای می شود، خطای قضاوت حرفه ای را نیز کاهش می دهد؛ بنابراین استانداردها باید با توجه به شرایط هر کشور باز و خلاصه یا بسته و تشریحی باشد. اگر افراد شاغل در حرفه، توانایی تفسیر درست از استانداردهای پیچیده و مبهم را نداشته باشند، یا سازمان دهی مؤسسات حسابرسی به گونه ای باشد که امکان کنترل کیفیت سطح بالا در داخل مؤسسات وجود نداشته باشد یا تعداد کارها و شریکان مؤسسات کم باشد، قابل تفسیر بودن استانداردها موجب اشتباه و بعضاً سوءاستفاده می گردد.

تورش های رفتاری: اختلال عملکردی در رفتارهای حسابرسان زمینه ایجاد حسابرسی غیراستاندارد را فراهم می کند. این اختلالات رفتاری باعث می شود که فرایند حسابرسی توانایی گردآوری شواهد حسابرسی کافی و اتکاپذیر را نداشته باشد؛ که این امر باعث می شود حسابرس در غیاب شواهد حسابرسی کافی و اتکاپذیر تصمیمات حرفه ای نادرستی را اتخاذ کند و در نتیجه، حسابرسی اثربخشی صورت نگیرد (طباطبایی و عبدلی، ۱۴۰۱).

پیشینه پژوهش

پیشینه داخلی

خاکساری و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان طراحی مدل بومی جهت کشف رفتار غیراخلاقی مدیران در گزارشگری مالی به بررسی توانایی مدل بنیش و اسپاتیس در جهت کشف گزارشگری مالی متقلبانه پرداختند. سپس ضرایب این دو مدل، با استفاده از رگرسیون لجستیک تعدیل شده و توانایی این دو مدل تعدیل شده جدید نیز برای کشف گزارشگری مالی متقلبانه بررسی شد. در این راستا، داده‌های ۹۹ شرکت تولیدی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران (۱۰۸۹ مشاهده) طی سال‌های ۱۳۸۶-۱۳۹۶ بررسی شد. نتایج نشان می‌دهد مدل اولیه بنیش و اسپاتیس، در کشف گزارشگری مالی متقلبانه قدرت خوبی ندارد، اما مدل تعدیل شده بنیش و مدل تعدیل شده اسپاتیس با دقت به ترتیب ۷۷٪ و ۸۲٪ قادر به کشف گزارشگری مالی متقلبانه هستند.

نجفی (۱۳۹۷) در مطالعه خود به بررسی تأثیر چارچوب‌های قضاوت حسابرسان بر گزارشگری مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار پرداخته است. نتایج پژوهش نشان داد محیط کار حسابرسی، شواهد حسابرسی و فرایند تصمیم‌گیری تأثیر معنی‌داری بر کیفیت گزارشگری مالی دارند. عوامل محیط کار حسابرسی و شواهد حسابرسی معنی‌داری بر کیفیت گزارشگری مالی تحت استانداردهای دقیق دارند. همچنین عامل محیط کار حسابرسی تأثیر معنی‌داری بر کیفیت گزارشگری مالی تحت استانداردهای غیردقیق دارد. ترتیب اهمیت عوامل موضوع دیگری است که بررسی می‌شود که مهم‌ترین عامل مؤثر بر گزارشگری مالی، شواهد حسابرسی می‌باشد.

طوقی (۱۳۹۷) در مطالعه خود به بررسی تأثیر عوامل فردی، اجتماعی و موقعیتی بر قضاوت حرفه‌ای و تخصصی حسابرس پرداخته است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که از بین عوامل فردی و موقعیتی، متغیرهای اعتماد عمومی، اعتماد مشتری و تلاش رابطه مثبتی با قضاوت حرفه‌ای و تخصصی حسابرس داشته و متغیرهای اعتماد عمومی و اعتماد به مشتری رابطه مثبتی با قضاوت عمومی داشته است و بر آنها تأثیرگذار بوده‌اند.

ال‌نبهان (۱۳۹۶) در مطالعه خود به بررسی عوامل مؤثر بر قضاوت حرفه‌ای حسابرس در ارتباط با کمیت و کیفیت شواهد حسابرسی در عراق پرداخته است. یافته‌های پژوهش نشان داد که هر شش فرضیه پژوهش مورد تأیید قرار گرفت بدین صورت که چهار عامل خطر اقامه دعاوی حقوقی، خطر صدور احکام انضباطی، دشواری و هزینه کسب شواهد اثر قوی بر کمیت و کیفیت شواهد حسابرسی دارند. چهار عامل میزان هماهنگی شواهد گردآوری شده از منابع مختلف، قابلیت اعتماد شواهد، درجه متقاعدکنندگی شواهد و سودمندی شواهد برای اهداف حسابرسی اثر خیلی قوی بر کمیت و کیفیت شواهد حسابرسی دارند. پنج عامل خطر ذاتی، خطر کنترل، خطر حسابرسی قابل پذیرش، ریسک‌گریزی حسابرس و سطح اهمیت اقلام مورد رسیدگی تأثیر کاملاً مرجح یا کاملاً مهم‌تر بر کمیت و کیفیت شواهد حسابرسی دارند.

پیشینه خارجی

ادیل و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهشی به بررسی نقش تعدیلگر سواد مالی بین تورش‌های رفتاری و تصمیم‌های حسابرسی در دهلی هند پرداختند. برای این منظور داده‌های تحقیق از طریق توزیع پرسشنامه بین ۲۲۱

حسابرس انفرادی گردآوری شد. همچنین جهت بررسی روایی و پایایی به ترتیب از همبستگی پیرسون و آلفای کرونباخ و به منظور تجزیه و تحلیل داده ها از روش رگرسیون سلسله مراتبی استفاده شد. نتایج نشان داد که سوادمالی از تأثیر منفی تورش های رفتاری بر تصمیمات حسابرسان می کاهد.

کریستی و هوانگ (۲۰۲۰) رفتار توده ای در بورس سهام نیویورک را از طریق تعیین انحراف معیار مقطعی بازده سهام از بازده n سهم در پرتفوی بازار، در طول دوره های تنش بازار بررسی نموده و عنوان کردند که رفتار توده ای عامل تعیین کننده بازده های سهام در زمان تنش بازار نیست. ولج و همکاران (۲۰۱۹) به پژوهش در مورد شکل گیری رفتار توده ای در بازارهای مالی از طریق تمرکز بر مسائل روانشناسی حسابرسان، در خصوص آن دسته از رفتارهای حسابرسان که می تواند منجر به گرایش مطابق با اجماع بازار شود، پرداخته اند. اوری و زمسکای (۲۰۱۶) دیدگاه دیگری را بیان نموده اند، بدین ترتیب که حسابرسان اصولاً عقیده دارند سایر حسابرسان اطلاعاتی در رابطه با سهام و بازده آنها دارند و اقدامات آنها منجر به افشای چنین اطلاعاتی می شود و لذا از آنها می توان تبعیت کرد.

از آنجا که پمپین (۲۰۲۰)، کامل ترین فهرست تورش های رفتاری را که مشتمل بر ۲۰ تورش است ارائه کرده است، در این مطالعه از تورش های یاد شده استفاده شده است. از طرف دیگر، تاکنون مطالعه ای به بررسی نقش تعدیل گر تورش های رفتاری بر تأثیر ویژگی های فردی مدیران مالی و مشخصات شرکت ها بر عملکرد مالی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران نپرداخته است. چانگ و همکاران (۲۰۱۹) با ارائه یک مدل رگرسیون غیرخطی جدید، مدل کریستی و هوانگ (۲۰۱۶) را بهبود بخشیدند و از معیار انحراف مطلق مقطعی بازده (CSAD) برای اندازه گیری پراکندگی بازده استفاده نمودند و رفتار توده ای در بازارهای ایالات متحده، هنگ کنگ، کره جنوبی و تایوان را مورد آزمون و سنجش قرار دادند. آنها شواهد روشنی در تأیید رفتار توده ای در بازار سرمایه امریکا و هنگ کنگ به دست نیاوردند، ولی این پدیده رفتاری در بازار سرمایه تایوان و کره جنوبی مورد تأیید قرار گرفت. چرونو و همکاران (۲۰۱۹)، نشان داد که رفتار تأثیر معنی داری بر سهام ندارد. برنارد و همکاران (۲۰۱۸)، نتایج نشان داد تأثیر مالکیت بر رفتار خرید و خرید محصولات و تنظیمات قانونی به طور مستقیم برای برخی از زیر گروه های حسابرسان، یعنی حسابرسان که احتمالاً برای خرید انواع محصولات ارائه شده توسط شرکت، بیشتر به مسائل سیاسی رای می دهند.

بهاتیا^۱ و همکاران (۲۰۲۰) در مطالعه خود به بررسی اثر مشاوره روبو و پتانسیل های آن در پرداختن به تورش های رفتاری حسابرسان با استفاده از یک مطالعه کیفی در هند پرداختند. یافته های پژوهش نشان داد که تمرکز فعلی سطح آگاهی در بین حسابرسان را به وسیله آموزش آنها و ایجاد اعتماد افزایش می دهد. نتیجه گیری بر این واقعیت تأکید می کند که مشاوران روبو باید هنگام انجام تجزیه و تحلیل ریسک و پروفایل حسابرسان، اقدام به کاهش تعصبات حسابرس کنند. سیستم عامل های مشاوره روبو هنوز کاملاً کافی نیستند تا بتوانند به طور دقیق تجزیه و تحلیل ریسک را برای حسابرسان خرده فروشی انجام دهند.

1 Bhatia

راسنر و هلورسن^۱ (۲۰۱۹) در مطالعه خود به بررسی اثر حافظه و قضاوت بر تورش رفتاری پرداختند. هنگام تصمیم‌گیری (به عنوان مثال، در مورد کیفیت نامزدهای شغلی)، تصمیم‌گیرندگان باید اطلاعات برجسته اما غیر نماینده (مانند نام شخص) را نادیده بگیرند. با این حال، پژوهشات نشان می‌دهد که اطلاعات برجسته بر قضاوت تأثیر می‌گذارد که احتمالاً به این دلیل که خاطرات برخوردهای گذشته با اطلاعات مشابه در داوری ادغام می‌شوند. این مطالعه حرکات چشم را مورد بررسی قرار داده است تا پیوند بین بازیابی موارد گذشته و تأثیر آنها بر داوری‌ها مشخص شود. شرکت‌کنندگان بیشتر به مکان‌های صفحه نمایش نگاه می‌کردند که نمونه‌ای مطابق با عناصر نام در آنها ظاهر شده است و این نشانگر بازیابی نمونه‌ها است. حرکات چشم به مکان‌های نمونه، احکام را پیش‌بینی می‌کند و توضیح می‌دهد که چرا نام‌ها بر داوری تأثیر می‌گذارد. نتایج به دست آمده بینش چگونگی ادغام نمونه‌ها در فرآیند داوری را هنگام ارزیابی بازیابی حافظه به صورت آنلاین ارائه می‌دهد.

هی^۲ و همکاران (۲۰۱۸) در مطالعه خود به بررسی اثر بلندمدت شرایط اقتصادی بر قضاوت حسابرسان پرداختند. به نظر آنها شرایط اقتصادی در زمان ورود حسابرس به بازار کار تأثیر بلندمدت در قضاوت و تصمیم‌گیری آنها دارد. به طور خاص، حسابرسانی که کار خود را در طی رکود اقتصادی آغاز کرده‌اند، مرتباً تعدیل حسابرسی را صادر می‌کنند؛ بنابراین نتایج نشان می‌دهد که اوایل مرحله شغلی یک دوره شکل‌گیری مهم برای حسابرسان است.

تورش‌ها یا سوگیری‌های رفتاری در میان حسابرسان و مدیران و بسیاری دیگر از افراد تأثیرگذار در شرکت‌ها در پژوهشات مختلف بررسی شده و نتایج آن مشخص گردیده است. با توجه به اینکه یکی از مبنای مهم کار حسابرسان قضاوت در ارتباط با صورت‌های مالی و مباحث مالی است، لذا تورش‌های رفتاری در این حرفه می‌تواند بسیار مهم باشد که تاکنون از جهات مختلف مورد بررسی قرار نگرفته است. لذا تبیین و ارائه الگوی اثرگذاری تورش رفتاری اتکا و تعدیل بر قضاوت حسابرسان بورس تهران دارای نوآوری است. فورد و همکاران (۲۰۱۸)، نتایج نشان داد حسابرسان فعلی احتمالاً سهام خود را حفظ خواهند کرد تا حسابرسان آینده نگر به همان فرصت حسابرسی کنند. کاریوفیللاس و همکاران (۲۰۱۷) نشان داد شرکت‌ها پس از یک دوره عملکرد بلندمدت خارق العاده بازده معکوسی را تجربه می‌کنند و شرکت پس از یک دوره بلندمدت از عملکرد خارق العاده و پیوسته بازده معکوس بالاتری را نسبت به شرکت‌های دارای عملکرد خارق العاده غیرپیوسته تجربه می‌کنند. بنابراین با بررسی ادبیات نظری و پژوهش‌ها و پروژه‌های اجرایی در حوزه مدل تورش رفتاری حسابرس، مولفه‌های لازم برای بررسی در این پژوهش استخراج شده است. در جدول (۱) برخی از عوامل مرتبط و موثر بر مدل تورش رفتاری حسابرس آورده شده است.

1 Rosner & Helversen

2 He

جدول (۱) شناسایی عوامل موثر بر تورش رفتاری براساس مبانی نظری

ردیف	نوع	اندیشمندان (سال)
۱	فرا اعتمادی	پالفورد و کلمن (۱۹۹۶)
۲	نماگری	کانمن، اسلوپیک و تورسکی (۱۹۲۲)
۳	سازگار گرای	فستینگر (۱۹۵۷)
۴	اتکا و تعدیل	نورث کرفت و نی ال (۱۹۲۷)
۵	خود اسنادی	دیل و راس (۱۹۷۵)
۶	آشناگرایی	پارک و پارکر (۱۹۲۱)
۷	رویداد گرایی	کوپر، گوتیز و مارکیوم (۲۰۱۵)
۸	توان پنداری	فلنر (۲۰۱۴)
۹	دیرپذیری	ادواردز (۱۹۶۲)
۱۰	ابهام گریزی	السبرگ (۱۹۶۱)
۱۱	حساب انگاری	تالر (۱۹۲۲)
۱۲	باورگرایی	پلوس و اسکات (۱۹۹۳)
۱۳	شکل گرایی	کانمن و تورسکی (۱۹۹۸)
۱۴	کوتاه نگری	بنارتزی و تالر (۲۰۱۴)
۱۵	داشته بیشنگری	لیست (۲۰۱۳)
۱۶	تازه گرایی	مانتیر (۲۰۱۳)
۱۷	بهینه بینی	لوت جی و من هاف (۲۰۱۴)
۱۸	زبان گریزی	کانمن و تورسکی (۲۰۱۲)
۱۹	دگرگونگریزی	کانمن، نتش و تالر (۱۹۹۱)
۲۰	پشیمان گریزی	استتمن و شفرین (۲۰۱۵)

روش پژوهش

در این پژوهش از روش ترکیبی که شامل روش های پژوهش کمی و کیفی مکمل یکدیگرند، استفاده می شود، استفاده از هر دو در روش آمیخته، موجب بررسی و فهم عمیق تر فرآیند ارائه مدل می شود. این نوع از طرح های پژوهش آمیخته به داده های کیفی اهمیت بیشتری داده می شود. در این روش پژوهشگر در ابتدا به گردآوری داده های کیفی پرداخته و پس از آن از روش کمی به منظور تأیید نتایج حاصله استفاده کرده است (اکتشافی). ابزار پژوهش در رویکرد کیفی مصاحبه با ۱۵ نفر می باشد. همچنین در ابتدا نیز در نظریه داده بنیاد که یک نظریه برآمده از دل داده ها است، از طریق دسته بندی مقوله ها ممکن خواهد بود. به منظور برقراری پیوند بین مقوله ها، از مدل پارادایمی پیشنهادی اشتراوس و کوربین استفاده می شود. این مدل مقوله ها را در شش دسته یا جعبه

مقوله جای می‌دهد. در صورتی که از الگو استفاده نشود، ممکن است نظریه تولیدی فاقد دقت و پیچیدگی‌های لازم باشد.

این دسته‌ها عبارتند از:

- (۱) شرایط علی: شامل موارد یا وقایعی است که به وقوع یا رشد پدیده منجر می‌شود.
- (۲) زمینه: محل وقایع مرتبط با پدیده و نشان دهنده خصوصیتی که به پدیده دلالت می‌کند.
- (۳) پدیده یا مقوله محوری: مقوله یا پدیده‌ای که اساس فرآیند است.
- (۴) شرایط مداخله‌گر: شرایط کلی تر و وسیع تری هستند که بر چگونگی کنش‌ها اثر می‌گذارند.
- (۵) مقوله راهبردی: کنش‌ها / کنش‌های متقابلی حول پدیده در جریان است و کنش‌گران مدل تورش رفتاری حسابرس را برای انجام کنش‌هایشان پی می‌گیرند.
- (۶) پیامدها: به مدل تورش رفتاری حسابرس و وقوع مجموعه کنش‌ها نتایج را در بر دارد.

در قسمت کمی که از پرسشنامه ساخته شده قسمت کیفی استفاده می‌شود، روش جمع‌آوری اطلاعات پر کردن پرسشنامه از ۳۰۶ نفر حسابرس می‌باشد. جهت سنجش پایایی از آلفای کرونباخ و جهت روایی پرسشنامه‌ها از روایی صوری و مصاحبه با خبرگان استفاده می‌شود. همچنین جهت آزمون‌های آماری تحلیل رگرسیون از معادلات ساختاری و از نرم افزار Smart-PLS استفاده می‌شود.

نتایج و یافته‌ها

در قسمت کیفی یافته‌های پژوهش حاضر، نشان دهنده‌ی استخراج ۸۲ کد یا مفهوم اولیه از مصاحبه‌ها و نیز احصاء ۵۶ مفهوم و ۵ مقوله دسته‌بندی شدند. نتایج نشان داد که مقوله و مفاهیم شامل؛ شرایط علی: باتجربه و کم تجربه، تخصص داشتن، داشتن آموزش لازم، مهارت عملی کار کردن، اعتقاد بی اساس عوامل احساسی و تاثیرات درونی، کوتاه‌نگری، بهینه بینی، توان‌پنداری، دیرپذیری، ابهام‌گریزی، شک و تردید، ناخودآگاهی، پدیده تشدید رفتار غیر منطقی، نوع و تیپ شخصیت، دیدگاه محدود، اثرهاله‌ای، رغبت‌ها، تصورات خوش بینانه، واکنش کمتر از حد. شرایط راهبردی/کنشها و تعاملات: ویژگی‌های مدیریت، قوانین و مقررات، ارتباط سازمانی، شرایط برخورد همکاران، اقدامات حسابرسان. شرایط زمینه‌ای/حاکم: خطای حفظ وضعیت موجود، خطای حفظ زمان، خطای بخشی، خطای اطمینان سریع، خطای حذف، خطای توهم در مورد صحت و سقم پدیده‌ها، خطای خود فریبی، خطای اعتماد به نفس، خطای بدبینی، خطای دیدگاه منفی، خطای اطلاعاتی، خطای کنترل، واکنش بیش از حد، خطای فرافکنی. شرایط واسطه‌ای/مداخله‌گر: ویژگی‌های مدیریت، قوانین و مقررات سازمانی، ارتباط سازمانی، شرایط برخورد همکاران، وضعیت محیط کار، اقدامات حسابرسان شرایط خانوادگی، وجود تقلب، ناهماهنگی شناختی، قومیت، تعلق انسان. شرایط نتایج و پیامدها: درک فرایند، تغییر نگرشها، اصلاح رفتارها، مقررات نظارتی مناسب همچنین مدل نهایی با استفاده از جمع‌آوری ۳۰۶ پرسشنامه از جامعه آماری و روش معادلات ساختاری مورد بررسی قرار می‌گیرد. در جدول اطلاعات نهایی دسته‌بندی از طریق داده بنیاد آورده شده است.

جدول (۲) مدل سازی اولیه

تعداد مفاهیم	عنوان	مقوله
۲	شرایط محوری/پدیده اصلی:	وجود تورش رفتاری حسابرس، اقدامات واقعی حسابرسان
۱۸	شرایط علی: این شرایط باعث ایجاد و توسعه پدیده یا مقوله محوری می شوند.	باتجربه و کم تجربه، تخصص داشتن، داشتن آموزش لازم، مهارت عملی کار کردن، اعتقاد بی اساس عوامل احساسی و تاثیرات درونی، کوتاه‌نگری، بهینه بینی، توان‌پنداری، دیرپذیری، ابهام‌گریزی، شک و تردید، ناخودآگاهی ، پدیده تشدید رفتار غیر منطقی، نوع و تیپ شخصیت، دیدگاه محدود، اثرهاله ای، رغبتها، تصورات خوش بینانه، واکنش کمتر از حد
۵	شرایط راهبرد/کنشها و تعاملات: رفتار و فعالیتهای هدفداری هستند که در پاسخ به مقوله محوری و متأثر از شرایط مداخله گر ایجاد میگردند.	ویژگی‌های مدیریت، قوانین و مقررات ، ارتباط سازمانی، شرایط برخورد همکاران، اقدامات حسابرسان
۱۳	شرایط زمینه ای/حاکم: شرایط خاصی که بر مدل تورش رفتاری حسابرس تاثیر میگذارند.	خطای حفظ وضعیت موجود، خطای حفظ زمان، خطای بخشی، خطای اطمینان سریع، خطای حذف، خطای توهم در مورد صحت و سقم پدیده ها، خطای خود فریبی، خطای اعتماد به نفس، خطای بدبینی، خطای دیدگاه منفی، خطای اطلاعاتی، خطای کنترل، واکنش بیش از حد، خطای فرافکنی
۱۰	شرایط واسطه ای/مداخله گر: شرایطی که مدل تورش رفتاری حسابرس تاثیر میپذیرد.	ویژگی‌های مدیریت، قوانین و مقررات سازمانی، ارتباط سازمانی، شرایط برخورد همکاران، وضعیت محیط کار، اقدامات حسابرسان شرایط خانوادگی، وجود تقلب، ناهماهنگی شناختی، قومیت، تعلق انسان
۴	شرایط نتایج و پیامدها: برخی مقوله ها بیانگر نتایج و پیامدهایی است که در اثر اتخاذ مدل تورش رفتاری حسابرس به وجود میفید.	درک فرایند، تغییر نگرشها، اصلاح رفتارها، مقررات نظارتی مناسب

جهت سنجش هر کدام از متغیرهای اصلی پژوهش تعدادی سوال داخل پرسشنامه ها گنجانده بودیم که با میانگین گرفتن از سوالات مربوط به هر کدام از آنها، متغیر مد نظر را ایجاد کرده ایم. در جدول (۳) با استفاده از شاخصهای موجود به توصیف متغیرهای پژوهش پرداخته شده است.

جدول (۳). شاخص‌های توصیفی متغیرهای مورد مطالعه

متغیرهای پژوهش	حجم نمونه	میانگین	انحراف معیار	کمترین امتیاز	بیشترین امتیاز
شرایط علی	۳۰۶	۳.۶۸	۰.۴۲	۱	۵
شرایط زمینه‌ای	۳۰۶	۳.۶۶	۰.۵۸	۱	۵
شرایط مداخله‌گر	۳۰۶	۳.۳۳	۰.۸۱	۱	۵
مقوله‌های محوری	۳۰۶	۳.۷۴	۰.۴۸	۱	۵
راهبردها	۳۰۶	۳.۹۶	۰.۵۰	۱	۵
پیامدها	۳۰۶	۳.۶۲	۰.۷۸	۱	۵

همانطور که در جدول (۳) مشاهده می‌شود، میانگین نمرات تمامی متغیرهای موجود در پژوهش از مقدار عددی ۳ (حد وسط طیف لیکرت ۱ تا ۵) بیشتر محاسبه شده است.

آمار استنباطی: در بخش آمار استنباطی از مدل‌سازی معادلات ساختاری با رویکرد حداقل مربعات جزئی، ضریب همبستگی اسپیرمن و آزمون کلموگروف اسمیرنوف استفاده شده است.

بررسی نرمالیتی داده‌های متغیرها: قبل از هر اقدامی بایستی آزمون نرمال بودن برای داده‌های جمع‌آوری شده را انجام داد تا در بررسی فرضیات از آزمون مناسب استفاده نمود. توزیع نرمال بدین معناست که توزیع متغیرها در دو طرف میانگین یکسان باشد به طوری که نمودار توزیع شکل زنگوله‌ای داشته باشد، اگر توزیع متغیرها نرمال نباشد، توزیع از حالت زنگوله‌ای خارج خواهد شد و به سمت چپ و یا راست میانگین متمایل می‌شود، زمانی که توزیع متغیرها نرمال است جهت آزمون فرضیات از آزمون‌های پارامتریک استفاده می‌شود و در غیر این صورت آزمونهای ناپارامتریک مورد استفاده قرار می‌گیرد. جهت بررسی نرمال بودن از آزمون کلموگروف اسمیرنوف استفاده می‌شود. در آزمون کلموگروف اسمیرنوف فرضیات به شرح زیر می‌باشد:

$$\left\{ \begin{array}{l} H_0: \text{توزیع داده‌ها نرمال است} \\ H_1: \text{توزیع داده‌ها نرمال نیست} \end{array} \right.$$

اگر سطح معناداری این آزمون از مقدار خطای ۰.۰۵ کمتر باشد، نشان از غیر نرمال بودن و اگر سطح معناداری آزمون از ۰.۰۵ بیشتر باشد، نشان از نرمال بودن داده‌های آن متغیر می‌باشد.

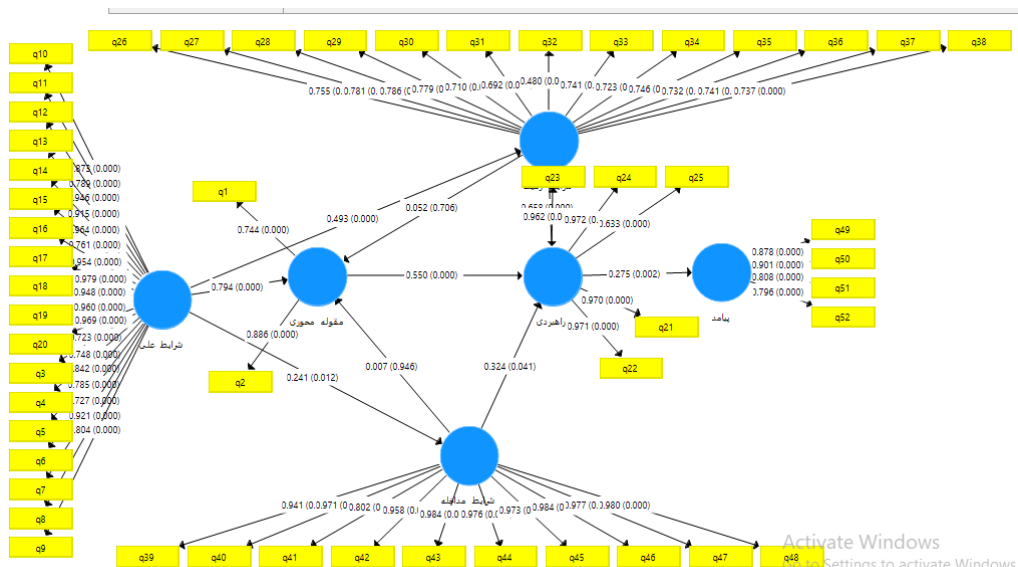
همانطور که در جدول (۴) مشخص است، چون سطح معناداری شرایط علی، شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر و مقوله‌های محوری که کمتر از ۰/۰۵ بدست آمده است باید گفت که توزیع داده‌های این متغیرها نرمال نمی‌باشند ($P < 0.05$). ولی متغیرهای راهبرد و پیامدها توزیع نرمال دارند. باتوجه به اینکه نرم افزار اسمارت پی الی اس به نرمال بودن حساس نیست از این نرم افزار استفاده می‌شود.

جدول (۴) نتایج نرمال بودن متغیرهای موجود در پژوهش

نتیجه آزمون	کلموگروف اسمیرنوف		متغیرها
	سطح معناداری	آماره	
نرمال نیست	۰.۰۰	۰.۰۹۵	شرایط علی
نرمال نیست	۰.۰۰	۰.۱۱۵	شرایط زمینه ای
نرمال نیست	۰.۰۰	۰.۱۵۵	شرایط مداخله گر
نرمال نیست	۰.۰۰	۰.۰۹۸	مقوله‌های محوری
نرمال نیست	۰.۵۲	۰.۰۸	راهبردها
نرمال نیست	۰.۵۰	۰.۰۰۸۸	پیامدها

مدل‌سازی معادلات ساختاری

مدل‌سازی معادلات ساختاری یکی از انواع روش‌های پیشرفته آماری می‌باشد که امکان بررسی ارتباطات میان چندین متغیر در یک مدل را ایجاد می‌کند. پس از تعیین مدل‌های اندازه‌گیری به منظور ارزیابی مدل مفهومی پژوهش و همچنین اطمینان یافتن از وجود یا عدم وجود رابطه علی میان متغیرهای پژوهش و بررسی تناسب داده‌های مشاهده با مدل مفهومی پژوهش، فرضیه‌های پژوهش با استفاده از مدل‌یابی معادلات ساختاری نیز آزمون شدند. نتایج آزمون فرضیه‌ها در شکل‌های پیش‌رو نشان داده شده‌اند.

شکل (۱) مدل معادلات ساختاری فرضیه‌های پژوهش در حالت معنی‌داری ضرایب

بارهای عاملی استاندارد شده بین تمامی سوالات و متغیرهای مکنون مربوطه در شکل ۵-۳ مشاهده می‌شود. مقدار ملاک برای مناسب بودن ضرایب بارهای عاملی، $0/5$ می‌باشد (هالند، ۱۹۹۹)، که تمامی سازه‌ها دارای مقداری تقریباً بیشتر از $0/4$ هستند.

معیار دوم مدل‌های اندازه‌گیری: پایایی (ضریب آلفای کرونباخ و ضریب پایایی ترکیبی)^۱

ضریب آلفای کرونباخ، شاخص سنتی برای بررسی پایایی یا سازگاری درونی بین متغیرهای مشاهده پذیر در یک مدل اندازه‌گیری محسوب می‌گردد. سازگاری درونی نشانگر میزان همبستگی بین یک سازه و شاخص‌های مربوط به آن است. معیار قابل قبول بودن برای این شاخص که نشان‌دهنده پایایی مدل اندازه‌گیری خواهد بود، حداقل مقدار $0/7$ می‌باشد. البته موس و همکاران^۲ (۱۹۹۸) در مورد متغیرهایی با تعداد سوالات اندک، مقدار $0/6$ را به عنوان سر حد ضریب آلفای کرونباخ معرفی کرده‌اند (اکبری و همکاران، ۱۳۹۵). از آنجا که این شاخص بسیار سختگیرانه بوده، برای بررسی همسانی درونی مدل اندازه‌گیری در روش PLS از معیار مدرن‌تری به نام پایایی ترکیبی (CR) استفاده می‌شود. این شاخص توسط ورتس و همکاران (۱۹۷۴) معرفی شده است. در نتیجه برای سنجش بهتر پایایی در روش PLS، هر دوی این معیارها به کار برده می‌شوند. در صورتی که مقدار پایایی ترکیبی برای هر سازه بیشتر از $0/7$ (نونالی، ۱۹۷۸) شود، نشان از پایداری درونی مناسب برای مدل اندازه‌گیری دارد. نتایج این دو معیار در جدول (۵) آمده است.

جدول (۵). نتایج ضریب آلفای کرونباخ و ضریب پایایی ترکیبی

سازه‌های پژوهش	ضریب آلفای کرونباخ (Alpha > 0.7)	ضریب پایایی ترکیبی (CR > 0.7)
شرایط علی	۰.۸۶۲	۰.۸۹۰
شرایط زمینه‌ای	۰.۹۶۸	۰.۹۶۱
شرایط مداخله‌گر	۰.۹۱۲	۰.۹۲۸
مقوله‌های محوری	۰.۸۷۲	۰.۹۰۲
راهبردها	۰.۹۰۱	۰.۹۵۶
پیامدها	۰.۹۱۶	۰.۹۶۲

همانطور که در جدول (۶) ملاحظه مشاهده می‌شود، نتایج ضریب آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی متغیرها آورده شده است که با توجه به حدود گفته شده برای هر دو معیار، نتیجه می‌شود که مقدار ضرایب آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی برای تمامی سازه‌های پژوهش مورد قبول می‌باشند.

^۱ Composite Reliability

^۲ Moss et al.

معیار سوم مدل‌های اندازه‌گیری: روایی همگرا^۱ (AVE)

اعتبار همگرا زمانی که امتیازات بدست آمده از دو ابزار در مورد یک مفهوم، همبستگی زیادی با هم داشته باشند وجود دارد. به عبارتی منظور از روایی همگرا سنجش میزان تبیین متغیر پنهان توسط متغیرهای مشاهده پذیر است که با معیار میانگین واریانس استخراج شده (AVE2) سنجیده می‌شود.

منظور از شاخص روایی همگرا، سنجش میزان تبیین متغیر پنهان توسط متغیرهای مشاهده پذیر آن است. معیار متوسط واریانس استخراج شده (AVE) توسط فورنل و لارکر (۱۹۸۱) به عنوان شاخصی برای سنجش اعتبار درونی مدل اندازه‌گیری پیشنهاد شد. به بیان ساده‌تر این شاخص میزان همبستگی یک سازه را با شاخص‌های نشان‌دهنده خود نشان می‌دهد. برای این شاخص حداقل مقدار 0.5 در نظر گرفته می‌شود (هالند، ۱۹۹۹) و این بدان معنا است که متغیر پنهان مورد نظر حداقل ۵۰ درصد واریانس مشاهده پذیرهای خود را تبیین می‌کند. البته مگر و همکارانش (۱۹۹۶) مقادیر بالای 0.4 را برای AVE مطلوب و رضایت بخش میدانند

جدول (۶) نتایج بررسی روایی همگرا با معیار AVE

عنوان در مدل	AVE > 0.5
شرایط علی	۰.۶۴۰
شرایط زمینه‌ای	۰.۵۵۲
شرایط مداخله‌گر	۰.۵۸۵
مقوله‌های محوری	۰.۶۵۱
راهبردها	۰.۶۹۰
پیامدها	۰.۶۱۷

نتایج مربوط به بررسی روایی همگرا در جدول (۷) آورده شده است و همانطور که مشاهده می‌شود، با توجه به حدود گفته شده برای این معیار میتوان گفت که تمامی سازه‌های پژوهش در حد مناسب بوده و مطلوبیت مدل‌های اندازه‌گیری را تایید می‌کند.

معیار چهارم مدل‌های اندازه‌گیری: روایی واگرا^۳ (روش فورنل و لارکر)

روایی واگرا نیز توانایی یک مدل اندازه‌گیری را در میزان افتراق مشاهده پذیرهای متغیر پنهان آن مدل با سایر مشاهده پذیرهای موجود در مدل می‌سنجد و در واقع مکمل روایی همگرا است که از طریق آزمون فورنل-لارکر سنجیده می‌شود.

جدول (۸) نتایج بررسی روایی واگرا را به روش فورنل و لارکر (۱۹۸۱) نشان می‌دهد. همانطور که مشاهده می‌شود، مقدار جذر AVE متغیرهای مکنون در پژوهش حاضر که در خانه‌های موجود در قطر اصلی ماتریس قرار گرفته‌اند،

¹ Convergent Validity

² Average Variance Extracted

³ Divergent Validity

از مقدار همبستگی میان آنها که در خانه‌های زیرین و چپ قطر اصلی ترتیب داده شده‌اند، بیشتر است. از اینرو می‌توان اظهار داشت که در مدل فوق، سازه‌ها (متغیرهای مکنون) در مدل تعامل بیشتری با سوالات خود دارند تا با سازه‌های دیگر. به بیان دیگر روایی واگرایی مدل در حد مناسبی است.

جدول (۷) نتایج روایی واگرا به روش فورنل و لارکر

متغیرها	شرایط علی	شرایط زمینه‌ای	شرایط مداخله‌گر	مقوله‌های محوری	راهبردها	پیامدها
شرایط علی	۰.۷۰					
شرایط زمینه‌ای	۰.۶۴	۰.۷۶				
شرایط مداخله‌گر	۰.۶۵	۰.۵۵	۰.۸۰			
مقوله‌های محوری	۰.۵۳	۰.۵۸	۰.۶۵	۰.۷۱		
راهبردها	۰.۶۳	۰.۶۵	۰.۵۵	۰.۶۱	۰.۸۳	
پیامدها	۰.۶۰	۰.۵۵	۰.۵۸	۰.۵۹	۰.۳۱	۰.۷۹

معیار پنجم مدل‌های اندازه‌گیری: کیفیت مدل اندازه‌گیری (Cv Com)

از دیگر آزمون‌های ارزیابی مدل اندازه‌گیری، آزمون بررسی کیفیت است. کیفیت مدل اندازه‌گیری توسط شاخص اشتراک یا روایی متقاطع (Cv Com) محاسبه می‌شود. این شاخص در حقیقت توانایی مدل مسیر را در پیش‌بینی متغیرهای مشاهده پذیر از طریق مقادیر متغیر پنهان متناظرشان می‌سنجد. چنانچه این شاخص عدد مثبت را نشان دهد، مدل اندازه‌گیری از کیفیت لازم برخوردار است. برای بررسی کل مدل اندازه‌گیری، میانگین این شاخص را گرفته و چنانچه مثبت باشد، کل مدل اندازه‌گیری از کیفیت مناسبی برخوردار خواهد بود (محسنین و اسفیدانی، ۱۳۹۳). نتایج حاصل از این آزمون در جدول (۹) آورده شده است.

جدول (۸) نتایج آزمون کیفیت مدل اندازه‌گیری

Cv Com	عنوان در مدل
۰.۵۶	شرایط علی
۰.۵۵	شرایط زمینه‌ای
۰.۶۶	شرایط مداخله‌گر
۰.۶۵	مقوله‌های محوری
۰.۶۶	راهبردها
۰.۶۹	پیامدها
۰.۶۶	میانگین

همانطور که مشاهده می‌شود، این شاخص برای تمامی متغیرهای موجود در پژوهش مثبت بوده و میانگین کل این شاخص برابر ۰.۶۶ است که نشان از کیفیت مطلوب مدل‌های اندازه‌گیری می‌باشد. بنابراین تمامی معیارهای آلفای کرونباخ، معناداری بارهای عاملی بین سوالات و متغیرهای مکنون، ضریب پایایی ترکیبی، AVE، روایی واگرا به روش فورنل و لارکر و کیفیت مدل اندازه‌گیری مناسب بودن مدل اندازه‌گیری را نشان می‌دهد، بدین مفهوم که پرسشنامه مورد استفاده در این پژوهش همان چیزی را می‌سنجد که مد نظر پژوهشگر است.

معیار اول مدل‌های ساختاری: شاخص ضریب تعیین (R^2) متغیرهای مکنون درون‌زا

اولین معیار بررسی مدل ساختاری، ضریب R^2 مربوط به متغیرهای پنهان درون‌زا (وابسته) در مدل است و نشان‌دهنده تاثیر یک متغیر برون‌زا بر یک متغیر درون‌زا است که سه مقدار ۰/۱۹، ۰/۳۳ و ۰/۶۷ به عنوان مقدار ملاک برای مقادیر ضعیف، متوسط و قوی R^2 در نظر گرفته می‌شوند. هر چه R^2 مربوط به سازه‌های درون‌زای یک مدل بیشتر باشد، نشان از برازش بهتر مدل است. هنسeler و همکاران^۱ (۲۰۰۹) معتقدند که در یک مدل، در صورتی که یک سازه درون‌زا توسط یک یا دو سازه برون‌زا تحت تاثیر قرار گیرد، مقدار R^2 از ۰/۳۳ به بالا نشان از قوت رابطه بین آن سازه و سازه‌های درون‌زا است. وجود متغیرهای مستقل بیشتر موجب افزایش R^2 می‌شود. بنابراین هرچه تعداد متغیرهای مستقل در تبیین یک متغیر وابسته بیشتر باشد، مقدار R^2 بالا برای برازش مدل نیاز است.

جدول (۹) ضرایب R^2 متغیرهای پژوهش

متغیر	R^2
شرایط علی	۰.۶۱۰
شرایط زمینه‌ای	۰.۶۹۱
شرایط مداخله‌گر	۰.۶۶۸
مقوله‌های محوری	۰.۷۸۱
راهبردها	۰.۶۶۶
پیامدها	۰.۶۰۲

معیار دوم مدل‌های ساختاری: شاخص ارتباط پیش بین Q^2

دومین معیار بررسی مدل ساختاری، Q^2 است. این معیار که توسط استون و گیسر^۲ (۱۹۷۶) معرفی شد، قدرت پیش‌بینی مدل در متغیرهای وابسته را مشخص می‌کند. به اعتقاد آنها مدل‌هایی که دارای برازش بخش ساختاری قابل قبول هستند، باید قابلیت پیش‌بینی شاخص‌های مربوط به سازه‌های درون‌زای مدل را داشته باشند. بدین معنی که اگر در یک مدل، روابط بین سازه‌ها به درستی تعریف شده باشند، سازه‌ها قادر خواهند بود تا تاثیر کافی

^۱Henseler et al.

^۲ Stone-Geisser Criterion ۰,۳۱

بر شاخص‌های یکدیگر گذاشته و از این راه فرضیه‌ها به درستی تأیید شوند. مقدار Q^2 در مورد تمامی سازه‌های درون‌زا، سه مقدار ۰/۰۲، ۰/۱۵ و ۰/۳۵ را به عنوان قدرت پیش‌بینی کم، متوسط و قوی تعیین می‌کند.

جدول (۱۰) ضرایب Q^2 متغیرهای پژوهش

متغیر	Q^2
شرایط علی	۰.۵۳
شرایط زمینه‌ای	۰.۶۶
شرایط مداخله‌گر	۰.۶۵
مقوله‌های محوری	۰.۵۷
راهبردها	۰.۶۸
پیامدها	۰.۵۹

مقدار Q^2 برای متغیرهای درون‌زای اصلی مدل در جدول ۴-۱۳ آمده است، با توجه به حدود گفته شده در ابتدای این بخش میتوان اظهار نظر کرد که این معیار برای متغیرها در و در سطح مناسبی قرار دارد و نشان می‌دهد که قدرت پیش‌بینی مدل در خصوص این متغیرها در حد مطلوبی می‌باشد.

شاخص نیکویی برازش مدل (GOF)

این شاخص سازش بین کیفیت مدل ساختاری و مدل اندازه‌گیری شده را نشان می‌دهد و برابر است با:

$$GOF = \sqrt{AVE} \times \sqrt{R^2}$$

که در آن AVE و R^2 میانگین AVE و R^2 می‌باشد. بالا بودن شاخص مقدار نیکویی برازش از ۰/۴ برازش مدل را نشان می‌دهد. مقدار شاخص برازش برابر ۰/۶۰۳ شده است و از مقدار ۰/۴ بزرگ‌تر شده است و نشان از برازش مناسب مدل دارد. به بیان ساده‌تر داده‌های این پژوهش با ساختار عاملی و زیربنای نظری تحقیق برازش مناسبی دارد و این بیانگر همسو بودن سؤالات با سازه‌های نظری است. جدول (۱۳) خلاصه نتایج حاصل از تحلیل PLS را برای آزمون مدل ساختاری به ویژه ضریب مسیر استاندارد شده (β) و T آماری را نشان می‌دهد.

در قالب مدل معاللات ساختاری روابط متغیرها مورد بررسی قرار گرفتند و مسیر مدل ساختاری ارزیابی شد. هر مسیر متناظر با یکی از فرضیات مدل است، که اعداد روی ضریب مسیر می‌باشند. آزمون هر فرضیه از طریق بررسی علامت، اندازه، و معناداری آماری ضریب مسیر (بتا) بین هر متغیر مکنون با متغیر وابسته است. ضریب مسیر نشان دهنده اثر مستقیم یک سازه بر روی سازه دیگر است. هر اندازه این ضریب مسیر بالاتر باشد تأثیر پیش‌بینی کننده متغیر مکنون نسبت به متغیر وابسته بیشتر خواهد بود. با در نظر گرفتن نتایج بررسی روابط بین سازه‌های مستقل و وابسته با استفاده از ضریب مربوط می‌توان به بررسی معنی داری اثرات بین سازه‌های پژوهش پرداخت. به منظور

بررسی معناداری ضریب مسیر یا همان بتا باید معناداری مقدار t-value برای هر ضریب مسیر مورد توجه قرار گیرد. وقتی مقدار T آماری در سطح ۰/۵ بالاتر از حداقل ۱/۹۶ باشد، رابطه مسیرها مورد تایید قرار می گیرد.

جدول (۱۱) نتایج آزمون فرضیه‌ها

نتیجه فرضیه	سطح معنی داری	ضریب مسیر (Beta)	فرضیه	
			متغیر وابسته	متغیر مستقل
تایید	۰.۰۰	۰.۲۸	پیامد	راهبردها
تایید	۰.۰۰	۰.۶۶	راهبردها	شرایط زمینه ای
تایید	۰.۰۱	۰.۴۹	شرایط زمینه ای	شرایط علی
تایید	۰.۰۰۰	۰.۷۹	مقوله محوری	شرایط علی
تایید	۰.۰۰	۰.۲۴	شرایط مداخله ای	شرایط علی
تایید	۰.۰۱	۰.۳۲	راهبردها	شرایط مداخله گر
تایید	۰.۰۰	۰.۵۵	راهبردها	مقوله‌های محوری

نتایج دیگر نشان داد مردان نسبت به زنان بیشتر در معرض تورش فراعتمادی هستند؛ توهم کنترل زنان از مردان بیشتر است؛ زنان از مردان زیان‌گریزتر هستند؛ مردان بیشتر از زنان در معرض تورش خوش بینی هستند و مردان بیشتر از زنان اقدام به مدیریت فرصت طلبانه می کنند؛ بنابراین فرضیه پژوهش مبنی بر این که "تورش های رفتاری شخصیتی و انگیزه- مدیریت سود با توجه به جنسیت متفاوت هستند"، در این بررسی با 31 درصد اطمینان، در مورد تورش های فراعتمادی، توهم کنترل، زیان‌گریزی، خوش بینی و مدیریت سود فرصت طلبانه پذیرفته می شود. در حقیقت نتایج بدست آمده از آزمون فرضیه چهارم این پژوهش با یافته های تحقیقات پیشین مبنی بر اینکه تصمیمات مالی در زنان و مردان تفاوت آماری معنی دار دارند سازگار بوده و این موضوع را می توان اینطور تفسیر نمود که در تصمیمات مالی و مدلسازی مالی با توجه به تفاوت هایی که وجود دارد بهتر است مولفه جنسیت را نیز مدنظر قرار داد.

در بررسی مدل مورد نظر که شامل متغیرهای مکنون شرایط علی، شرایط زمینه ای، شرایط مداخله گر، مقوله‌های محوری، راهبردها و پیامدها بودند نشان داد که روابط معناداری باهم دارند و گویه های استفاده شده بارعاملی بالای ۰.۷ داشتند.

نتیجه گیری و پیشنهادها

در بخش کیفی با مطالعه ادبیات نظری بررسی شده و با استفاده از روش گلوله برفی و مصاحبه با خبرگان در رابطه با اهداف مطالعه از آنها سؤال شده است. بدین ترتیب مصاحبه با ۲۰ نفر صاحب‌نظر صورت گرفته و داده های حاصل از مصاحبه با خبرگان، با استفاده از روش کدگذاری مورد تحلیل قرار گرفت که منتج به استخراج ۸۲ کد یا مفهوم اولیه از مصاحبه ها و نیز احصاء ۵۶ مفهوم و ۵ مقوله دسته بندی شد.

و در بخش کمی برای تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده ابتدا در سطح توصیفی با استفاده از شاخص‌های آماری به توصیف و تلخیص ویژگی‌های جمعیت شناختی افراد نمونه در تحقیق شامل جنسیت، سن، تحصیلات و سابقه شغلی پرداخته شد و سپس در سطح استنباطی به منظور بررسی صحت و سقم فرضیه‌ها و روابط بین متغیرهای تحقیق از "مدل معادلات ساختاری" و بطور اخص تکنیک تحلیل مسیر با استفاده از نرم افزار PLS استفاده شد.

نتایج نشان داد که مقوله و مفاهیم شرایط علی شامل: باتجربه و کم تجربه، تخصص داشتن، داشتن آموزش لازم، مهارت عملی کار کردن، اعتقاد بی اساس عوامل احساسی و تاثیرات درونی، کوتاه‌نگری، بهینه بینی، توان‌پنداری، دیرپذیری، ابهام‌گریزی، شک و تردید، ناخودآگاهی، پدیده تشدید رفتار غیر منطقی، نوع و تیپ شخصیت، دیدگاه محدود، اثرهاله‌ای، رغبت‌ها، تصورات خوش بینانه، واکنش کمتر از حد.

شرایط راهبردی/کنشها و تعاملات: ویژگی‌های مدیریت، قوانین و مقررات، ارتباط سازمانی، شرایط برخورد همکاران، اقدامات حسابرسان. شرایط زمینه‌ای/حاکم: خطای حفظ وضعیت موجود، خطای حفظ زمان، خطای بخشی، خطای اطمینان سریع، خطای حذف، خطای توهم در مورد صحت و سقم پدیده‌ها، خطای خود فریبی، خطای اعتماد به نفس، خطای بدبینی، خطای دیدگاه منفی، خطای اطلاعاتی، خطای کنترل، واکنش بیش از حد، خطای فرافکنی. شرایط واسطه‌ای/مداخله‌گر: ویژگی‌های مدیریت، قوانین و مقررات سازمانی، ارتباط سازمانی، شرایط برخورد همکاران، وضعیت محیط کار، اقدامات حسابرسان شرایط خانوادگی، وجود تقلب، ناهماهنگی شناختی، قومیت، تعلق انسان. شرایط نتایج و پیامدها: درک فرایند، تغییر نگرشها، اصلاح رفتارها، مقررات نظارتی مناسب همچنین مدل نهایی با استفاده از جمع‌آوری ۳۰۶ پرسشنامه از جامعه آماری و روش معادلات ساختاری مورد بررسی قرار می‌گیرد. نتایج حاصله در این مطالعه با نتایج پژوهشاتی همچون؛ طوقی (۱۳۹۷)، جاویدی و همکاران (۱۳۹۷)، سعیدی گراغانی و ناصری (۱۳۹۶)، هرمزی و همکاران (۱۳۹۵)، هی و همکاران (۲۰۱۸) و اندرسون^۱ (۲۰۱۴) همسو می‌باشد.

گروه کثیری از استفاده‌کنندگان اطلاعات حسابداری، به اطلاعاتی اتکا می‌کنند که به شکل صورتهای مالی و یادداشت‌های توضیحی توسط مدیران تهیه و ارائه میشوند. پژوهش‌ها مشخص کرده است که حسابرسان در فرایند تصمیم‌گیری، شرکت‌هایی را انتخاب می‌کنند که ارزش سهام و در نتیجه سود آنها از پایداری بالاتر و در واقع از کیفیت بالاتری برخوردار است. از طرفی در مواقعی که واحدهای تجاری به لحاظ اقتصادی دچار نوسان میشوند و تحت فشارهای جنبی قرار می‌گیرند، مدیران برای سامان بخشیدن به اوضاع شرکت به طور مستقیم و یا غیرمستقیم تلاش می‌کنند تا رقم سود منعکس شده در صورتهای مالی را تحت تأثیر قرار دهند و موجب مثبت شدن نگاه استفاده‌کنندگان صورتهای مالی و به ویژه سرمایه‌گذاران شوند؛ بنابراین، در بسیاری از موارد هدف تهیه‌کنندگان اطلاعات مالی، با استفاده‌کنندگان آنها یکسان نیست و این موضوع ناشی از تضاد منافع بین گروههای ذینفع در شرکتهاست. در چنین شرایطی، راهکارها و ابزارهایی که بتوان از طریق آنها تضاد منافع به وجود آمده را به نوعی تعدیل کرد و مشکلات نمایندگی را به حداقل ممکن رساند، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار شده است. از میان این

1 Anderson

ابزارها، استفاده از خدمات افراد صاحب‌نظر با صلاحیت و مستقل برای اعتباردهی به اطلاعات حسابداری، نمود گسترده‌ای در جامعه پیدا کرده و مورد توجه اقشار مختلفی از تصمیم‌گیرندگان مالی و اقتصادی قرار گرفته است. لذا بهره‌گیری از حسابرسان متخصص و با کیفیت می‌تواند در چنین شرایطی راهگشا باشد.

امروزه با توجه به رقابت شدید حاکم بر بازار حسابداری، ارائه خدمات با کیفیت از سوی مؤسسات حسابداری برای حفظ و جذب صاحب‌کاران به خصوص مؤسساتی که سهم بیشتری از بازار حسابداری را به خود اختصاص داده‌اند، ضرورتی انکارناپذیر است. بنابراین، شناخت دقیق صاحب‌کاران و ویژگی‌های عملکردی آنها در راستای رعایت اخلاق حرفه‌ای برای حفظ مسئولیت‌های اجتماعی و حفظ سهم بازار خود، ضروری به نظر می‌رسد. از طرف دیگر، خدمات حسابداری، دارای ارزش ویژه هستند که به دلیل وجود ارتباط متقابل بین حسابرسان با صاحب‌کاران منجر به استفاده بهینه‌ی صاحب‌کاران از حسابداری‌های انجام شده می‌گردد و نقش مهم و تأثیرگذاری بر عملکردهای رقابتی آنها در بازار می‌تواند داشته باشد. از طرف دیگر صاحب‌کاران از ارتقای سطح خدمات حسابداری می‌توانند برای ارتقای سطح تصمیم‌گیری‌های خود استفاده کنند. بامبر و لایر¹ (۲۰۰۷) باور دارند که صاحب‌کاران در یک بازار رقابتی از طریق حسابرسانشان شناخته می‌شوند و این رابطه تحکیمی بر تقویت عینت حسابرسان و استقلال حسابرسان می‌باشد، زیرا این دست از صاحب‌کاران تمایل دارند تا اعتماد بیشتری در بازار از جانب سهامداران و حسابرسان کسب نمایند. قضاوت و صلاحیت فنی حسابرسان برای کیفیت حسابداری‌ها حائز اهمیت است. شک و تردید حرفه‌ای ناشی از عدم تخصص کافی حسابرسان در بازرسی‌های خود منجر به بسیاری از نقص‌های حسابداری می‌شود. حسابداری که هنگام رکود اقتصادی وارد بازار کار می‌شوند شک و تردید حرفه‌ای بیشتری خواهند داشت. حسابرس می‌تواند منفعل شود، زیرا محیط نوع برخوردی که از او سر می‌زند را تعیین می‌کند. از طرف دیگر، حسابرس ممکن است فعالانه یک نوع خاص از سرمایه‌انسانی را در محیطی که ارزش آن را برجسته می‌کند ایجاد کند. کاملاً مشخص است که رکود اقتصادی با شک و تردید بیشتر همراه است که ارزیابی عملکرد مالی یک شرکت را برای آن سوی مرزها سخت‌تر می‌کند. علاوه بر این، رکود اقتصادی بردرآمد شرکت‌ها تأثیر منفی می‌گذارد و مدیران اغلب برای تقویت زیبایی‌های مالی خود در آن دوره‌ها با فشار روبرو می‌شوند. حسابرسان باید در صورت وجود موارد شک برانگیز در هنگام رکود اقتصادی شک و تردید بیشتری نشان دهند. همچنین، حسابداری که طی دوره‌ای با انبوهی از رسیدگی‌ها و بررسی‌های معیوب حسابداری وارد بازار کار شده‌اند، میزان بیشتری از شکاکیت حرفه‌ای را نسبت به هم‌تایان خود دارا می‌باشند. علاوه بر این، درمی‌یابیم که شروع کار طی رکود شدید اقتصادی، تأثیر بیشتری بر تصمیمات تعدیلی حسابرس دارد. این نتایج حاکی از آن است که نگرش حسابرس که در هنگام ورود به بازار کار ایجاد شده است حتی سال‌ها بعد که شریک قراردادی شد، روی حسابداری وی تأثیر می‌گذارد.

ورشکستگی، تقلب و ناکامی‌های بزرگ در دهه اخیر باعث شده است تمرکز بر ویژگی‌های روان‌شناختی و عملکردی حسابرسان به عنوان خط مقدم شناسایی و افشای واقعیت‌های شرکت‌ها برای ذینفعان تلقی شود و چراکه جامعه به طور فزاینده‌ای در طی سال‌های گذشته به گزارش‌های درخور اتکا و توأم با کیفیت حسابداری

1 Bamber and Iyer

تقاضا نشان داده است. بر اساس این تقاضا، از حسابرسان انتظار می‌رود تا دآوری و قضاوت‌های درستی در حین فرآیند حسابرسی به دور از هرگونه وابستگی و یا پیش‌فرض‌های ذهنی داشته باشند. تصور توسط حسابرسان در بررسی‌های حسابرسی باعث شکل‌گیری سلسله‌اشتباهاتی در حرفه حسابرسی می‌شود که باعث کاهش کیفیت آن می‌گردد و قابلیت اتکاپذیری به اظهارنظرهای حسابرسی کاهش می‌یابد. وجود این اشتباهات در کنار عدم کفایت و پیچیدگی‌های اطلاعات باعث می‌گردد سردرگمی و ابهام برای ذینفعان ایجاد شود. بر این اساس ابتدا می‌بایست، به منظور درک نیازهای اطلاعاتی ذینفعان در سطح بازار سرمایه، حسابرسان داده‌ها را به صورت کل نگر مورد ارزیابی قرار دهند. در واقع یک دیدگاه کل نگر درباره اطلاعات صاحب کار، در ارزیابی استراتژیک می‌تواند به حسابرسان در شناسایی عوامل مختلف و تهدیدکننده مدل کسب و کار صاحب کاران، کمک‌شایان توجهی نماید. نتایج پژوهش‌هایی همچون لویپپولد و کیدا (۲۰۱۲) و اودنیل و شولتز (۲۰۰۵) نشان می‌دهد که داده‌های ارائه شده به صورت کل نگر می‌توانند دقت قضاوت حرفه‌ای حسابرسان را افزایش دهد، اما از منظر پژوهش‌هایی همچون نیسبت و ویلسون

(۱۹۷۷) و یوتامی و همکاران (۲۰۱۴) در زمینه‌های روان‌شناختی مشخص گردید، ارزیابی موضوعات ارائه شده به صورت کل نگرانه می‌تواند به طور بالقوه سبب ایجاد تورش در تصمیم‌گیری شود. تورش یک خطای ادراکی است که با برجسته‌سازی یک خصیصه یا ویژگی منحصر به فرد، تصمیم‌گیرنده را دچار خطا و اشتباه می‌کند. به عبارت دیگر، هنگامی که شناخت انسان نسبت به یک ویژگی، با ایجاد پیش‌فرض، ارزیابی انسان نسبت به دیگر ویژگی‌ها را نیز تحت تأثیر قرار دهد؛ بنابراین تورش‌های رفتاری بر ادراک حسابرس به عنوان تصمیم‌گیرنده تأثیر گذاشته که این موضوع باعث کاهش قدرت استدلال و تحلیل در تصمیم‌گیری می‌شود. از منظر نتایج پژوهش باید بیان نمود. پژوهش‌هایی همچون گراملینگ و همکاران (۲۰۱۰) و شولتز و شولتز (۲۰۱۰) به این نتیجه رسیدند که تورش‌های رفتاری می‌تواند سبب تصمیم‌گیری نادرست در ارزیابی ریسک تحریف عمده صورت‌های مالی در حین مرحله تحلیلی یا در ارزیابی‌های بعدی، گردد؛ بنابراین کاهش ریسک ارزیابی نادرست از حجم تحریف صورت‌های مالی از جانب صاحب کاران، با توجه به

تورش‌های رفتاری از اهمیت بسزایی برخوردار است، چراکه وجود تورش‌های رفتاری کیفیت تصمیم‌گیری‌های نهایی حسابرسان را دچار خطا می‌نماید. در واقع تورش‌های رفتاری از طریق تعمیم ارزیابی یک ویژگی یا خصیصه خاص در ارزیابی سایر ویژگی‌ها یا خصیصه‌ها حاصل می‌شود. تورش‌های رفتاری در حرفه حسابرسی زمانی حاصل می‌شود که ادراک حسابرس مبنی بر بی‌طرفی

در بررسی شواهد و مدارک اولیه تحت تأثیر ویژگی‌ها یا خصایص مثبت یا منفی صاحب کار قرار گیرد، به گونه‌ای که وجود این ویژگی‌ها، قضاوت و تصمیم‌گیری او را تحت تأثیر قرار دهد. نتایج پژوهش در این زمینه نشان می‌دهد، وجود حرفه‌ای‌گرایی و بلوغ ادراکی حسابرس در کار راه‌شغلی می‌تواند تا حدی تورش‌های رفتاری را کنترل و تصمیم‌گیری فرد را بر حسب ویژگی‌هایی همچون سنوات شغلی و یا تجربه کاری متکی نماید.

امروزه با توجه به رقابت شدید حاکم بر بازار حسابرسی، ارائه خدمات با کیفیت از سوی مؤسسات حسابرسی برای حفظ و جذب صاحب کاران به خصوص مؤسساتی که سهم بیشتری از بازار حسابرسی را به خود اختصاص داده

اند، ضرورتی انکارناپذیر است. بنابراین، شناخت دقیق صاحب کاران و ویژگی های عملکردی آنها در راستای رعایت اخلاق حرفه ای برای حفظ مسئولیت های اجتماعی و حفظ سهم بازار خود، ضروری به نظر می رسد. از طرف دیگر، خدمات حسابرسی، دارای ارزش ویژه هستند که به دلیل وجود ارتباط متقابل بین حسابرسان با صاحب کاران منجر به استفاده بهینه ی صاحب کاران از حسابرسی های انجام شده می گردد و نقش مهم و تأثیرگذاری بر عملکردهای رقابتی آنها در بازار می تواند داشته باشد. از طرف دیگر صاحب کاران از ارتقای سطح خدمات حسابرسان می توانند برای ارتقای سطح تصمیم گیری های خود استفاده کنند.

بامبر و لایر (۲۰۰۷) باور دارند که صاحب کاران در یک بازار رقابتی از طریق حسابرسانشان شناخته می شوند و این رابطه تحکیمی بر تقویت عینت حسابرسان و استقلال حسابرسان می باشد، زیرا این دست از صاحب کاران تمایل دارند تا اعتماد بیشتری در بازار از جانب سهامداران و سرمایه گذاران کسب نمایند. قضاوت و صلاحیت فنی حسابرسان برای کیفیت حسابرسی ها حائز اهمیت است. شک و تردید حرفه ای ناشی از عدم تخصص کافی حسابرسان در بازرسی های خود منجر به بسیاری از نقص های حسابرسی می شود. حسابرسانی که هنگام رکود اقتصادی وارد بازار کار می شوند شک و تردید حرفه ای بیشتری خواهند داشت. حسابرس می تواند منفعل شود، زیرا محیط نوع برخوردی که از او سر می زند را تعیین می کند. از طرف دیگر، حسابرس ممکن است فعالانه یک نوع خاص از سرمایه انسانی را در محیطی که ارزش آن را برجسته می کند ایجاد کند. کاملاً مشخص است که رکود اقتصادی با شک و تردید بیشتر همراه است که ارزیابی

عملکرد مالی یک شرکت را برای آن سوی مرزها سخت تر می کند. علاوه بر این، رکود اقتصادی بر درآمد شرکت ها تأثیر منفی می گذارد و مدیران اغلب برای تقویت زیبایی صورت های مالی خود در آن دوره ها با فشار روبرو می شوند. حسابرسان باید در صورت وجود موارد شک برانگیز در هنگام رکود اقتصادی شک و تردید بیشتری نشان دهند. همچنین، حسابرسانی که طی دوره ای با انبوهی از رسیدگی ها و بررسی های معیوب حسابرسی وارد بازار کار شده اند، میزان بیشتری از شکاکیت حرفه ای را نسبت به همتایان خود دارا می باشند. بعلاوه، درمی یابیم که شروع کار طی رکود شدید اقتصادی، تأثیر بیشتری بر تصمیمات تعدیلی حسابرس دارد. این نتایج حاکی از آن است که نگرش حسابرس که در هنگام ورود به بازار کار ایجاد شده است حتی سال ها بعد که شریک قراردادی شد، روی حسابرسی وی تأثیر می گذارد.

بنابراین بررسی مبانی نظری نشان می دهد که رضایت شغلی-انگیزش کارایی تجربیات مثبت کاری و استرس بر خطاهای ادراکی تأثیر گذار می باشند. در اکثر موارد سرمایه گذاری از استعدادشان برای خطاها نا آگاه هستند و معمولاً یک سرمایه گذار غیر عقلانی عمل انحرافات رفتاری اثر بخش اهداف حالی را به تدریج تحلیل می کند اگر سرمایه گذاران به شناخت بهتری از خود برسند و تلاش کنند تا این انحرافات را تصحیح کنند می توانند پرتفوی های سرمایه گذاری بهینه ای را تشکیل دهند. خطاهای ادراکی که همان توافق ها یا انحرافات رفتاری می باشد. تلنگی (۱۳۸۳) در مقاله تقابل نظریه نوین مالی و مالی رفتاری دریافتند که نقش مالی رفتاری در تبیین رفتار بازار و عوامل های اقتصادی غیر قابل انکار است تصمیم گیرندگان دارای رفتار عقلانی بوده در پی حداکثر کردن مطلوبیت

خود هستند. در مقابل روان‌شناسی شناختی بیان می‌کند که فرآیند های تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاران با توجه به برخی از محدودیت‌های شناختی تحت تأثیر قرار می‌گیرد و به محدودیت در دقت سرمایه‌گذاری می‌انجامد. عواملی مثل تورش‌های رفتاری کوتاه‌نگری، بهینه‌بینی، خوداسنادی، توان‌پنداری، دیرپذیری، ابهام‌گریزی با تصمیمات سرمایه‌گذاری سرمایه‌گذاران در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد، خطاهای ادراکی مطرح‌شده در پژوهش رابطه‌ی معناداری با تصمیمات سرمایه‌گذاری سرمایه‌گذاران دارد. نتایج پژوهش گویای آن است که بین تورش‌های کوتاه‌نگری، بهینه‌بینی، خوداسنادی، توان‌پنداری و دیرپذیری با تصمیمات سرمایه‌گذاری سرمایه‌گذاران در بورس تهران رابطه‌ی معناداری وجود دارد و تورش رفتاری ابهام‌گریزی به‌صورت مثبت و معناداری بر تصمیمات سرمایه‌گذاری سرمایه‌گذاران تأثیر ندارد.

در روان‌شناسی، اصطلاح شخصیت هیچ یک از معانی بالا را ندارد بلکه معانی آن عبارت از «سبک» یک فرد است، بدون آنکه درباره آن کوچکترین قضاوت ارزشی داشته باشیم و از زشتی، زیبایی، بدی، خوبی، درستی و نادرستی آن صحبت به میان آوریم. بنابراین، باید بگوییم، هر فرد سبک خود یعنی شخصیت خاص خود را دارد که از او انسانی واحد و منحصر به فرد می‌سازد. برای روشنتر شدن مفهوم شخصیت، بهتر است ریشه این کلمه را در نظر بگیریم، کلمه شخصیت، ترجمه کلمه پرسونالیتی انگلیسی یا پرسونالیتیه فرانسه است که هر دو از کلمه پرسونای لاتین مشتق شده است. پرسوناماسکی بود که، در زمان قدیم، بازیگر تئاتر به چهره خود میزد و آن را تا آخر نمایش نگه می‌داشت. بنابراین، یکی از ویژگی‌ها ماسک، ثابت و دایمی‌بودن آن در طول نمایش بود. به این ترتیب، میتوان گفت که شخصیت یعنی عنصر ثابت رفتار فرد، شیوه بودن او و به طور کلی آنچه همواره با او هست و موجب تمایز او از دیگران می‌شود. این ثابت زمینه‌ای فراهم می‌آورد تا رفتار فرد در موقعیتهای مختلف و تا اندازه‌ای به طور عینی پیش بینی شود، مثال زیر به ما کمک می‌کند تا مفهوم شخصیت را بهتر درک کنیم (عبدالله زاده، 1391):

اگر به رفتار اطرافیان خود دقت کنیم، مثلا رفتار پدر، مادر، برادر، خواهر، همسایگان، دوستان و به طور کلی رفتار کسانی را که به آنها تماس داریم در نظر بگیریم، خواهیم دید که در موقعیت‌های مختلف رفتارهای متفاوتی دارند. گاهی کاملا خونسرد، گاهی بسیار خشمگین هستند. زمانی بر سر یکی دو تومان چانه می‌زنند و زمانی دیگر هزار تومان را هم می‌بخشند، به قول معروف، گاهی از سوراخ سوزن می‌گذرند و گاهی از دروازه هم رد نمی‌شوند. با وجود این، در رفتار آنها نوعی ثبات می‌بینیم، بنابراین مجموعه صفاتی که با ثبات نسبی در یک فرد وجود دارد و به دیگران اجازه می‌دهد تا بتوانند رفتار او را تا اندازه‌ی پیش بینی کنند و تفاوت او از دیگران را بدانند، شخصیت نامیده می‌شود (سعیدی و فرهانیان، 1395).

در تکوین شخصیت دو عامل کلی نقش دارد (جهانخانی و پارسیان، ۱۳۹۶):

عوامل زیستی و عوامل اجتماعی

عوامل زیستی معمولا به ارث می‌رسد و از همان ابتدا در فرد وجود دارد. عوامل اجتماعی محصول محیط اجتماعی است، محیطی که فرد اولین سال‌های زندگی خود را در آن گذرانده است، یعنی خانواده، مدرسه، اشخاصی که با او ارتباط داشته‌اند، موفقیتها و شکستهای اولین دوران کودکی.

عوامل زیستی شخصیت، معمولاً تحت عنوان مزاج به کار می‌رود (جهانخانی و پارسیان، ۱۳۹۰)

ورمزیار و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی با پرداختن به زمینه‌های نظری بیش اطمینانی در قالب تئوری مالی رفتاری شواهد تجربی در مورد آثار این مفهوم در بازار سرمایه ارائه می‌دهند. همچنین تصویر جامعی از موضوعات نوین مالی برای مدیران و سرمایه‌گذاران ترسیم می‌کند و در مورد تصمیم‌گیری در بازار سرمایه بر اساس سیستم انتخاب بهینه راه‌گشاست. بررسی مبانی نظری نشان می‌دهد که، صادقی و باغبان (۱۳۹۷) نشان داد سه تورش پس‌نگری، پشیمان‌گریزی و ابهام‌گریزی اساس تحلیل و بررسی‌های اکثریت به اتفاق فعالان بازار سرمایه است، تورش‌هایی است که باید به آنها پرداخته شود. این خود دلیلی بر رشد و صحنه گذاشتن بر موضوعات رفتاری و پیشرفت روز افزون آن و نقص تیوری‌های سنتی پرتفوی بهینه است. بر اساس مدل پمپین (۲۰۰۸) ساخته شده است. عوامل رفتاری شامل دوری از تاسف و پشیمانی، محافظه‌کاری، سود و زیان نسبی، بیش اطمینانی، اثر مالکیت، رفتار توده‌های، اثر تمایلی و شهود نمایندگی می‌باشد. از دیگر مواردی که میتوان آن را در چارچوب تورش‌های رفتاری بررسی نمود، تئوری چشمانداز می‌باشد. یافته‌های تجربی دنیل کانمن که از جمله ارائه‌دهندگان این تئوری بود، فرض رایج عقلانیت انسان در نظریه اقتصاد مدرن را به چالش می‌کشد. تئوری چشمانداز چهار بخش مهم از ابعاد رفتاری سرمایه‌گذاران را در بر می‌گیرد که در طی سالهای دهه اخیر توسط دانشمندان دیگری نظیر تالر، شیلر و جانسون نیز تکمیل شد: ضرر و زیان‌گریزی حسابداری ذهنی - خود کنترلی - پشیمان‌گریزی. کانمن و ریپ تورش‌های رفتاری را در سه طبقه به شرح جدول ۱-۲ تقسیم کرده‌اند (فلاح پور و عبداللهی، ۱۳۹۵).

بررسی و مقایسه نتایج نشان می‌دهد که عوامل شناسایی شده که شامل، ویژگی‌های جسمی فردی، ویژگی‌های اخلاقی و ذهنی، مهارت‌ها و دانش، خطاها، عوامل سازمانی، عوامل فراسازمانی و عوامل فرهنگی تمام جوانب را در نظر گرفته است. در حقیقت حسابرسی در اقتصاد اخلاق محور باید حوزه گسترده تری را پوشش داده و در پرتو ارزشهای اخلاقی، به تمامی ذینفعان و جامعه پاسخگو باشد، اقدامهای مدیریت را از بعد اجتماعی - اقتصادی ارزیابی نموده و در مورد مطابقت عملکرد مدیریت و واحد تجاری با اخلاق تجاری از جمله اجرای قراردادهای، درستکاری، اجتناب از انحصارطلبی و بی‌عدالتی و ... گزارش دهد. به عبارتی، حسابرسان در مورد میزان رعایت اخلاق تجاری در عملیات واحدهای تجاری نیز اظهارنظر و موارد بی‌اخلاقی تجاری را در بندهای گزارش حسابرسی گزارش می‌کنند (همت فر و دیگران، ۱۳۹۲).

بنابراین شناسایی وجود تورش در رفتار، سازمان را قادر خواهد ساخت تا با توجه به یافته‌های حسابرسی مسیر ارتقاء خود را پیگیری نموده و یک تصویر شفاف از ارزش‌ها و ریسک‌های اخلاق سازمان را ارائه دهد، حین ارزیابی ارزش‌های اخلاقی ممکن است هیچ سند و مدرکی برای بررسی، تاییدیه‌های در دسترس از اشخاص ثالث و یا محاسبات مجدد برای انجام دادن، وجود نداشته باشد. بدیهی است که در چنین شرایطی حسابرس نیازمند روش‌های کنترلی نامحسوسی است که غالباً در ادراک کارکنان و یا تاثیرات مربوط به اندیشه و رفتار مدیریت رشد می‌کند. غالب بررسی‌های انجام شده در حسابرسی اخلاق شامل پرسش و پاسخ‌ها، مطالعه خط مشی‌ها، روش‌ها، دستورالعمل و آئین نامه‌های اخلاقی است که بخشی از سیستم‌های مدیریت را تشکیل می‌دهد و به طور مثال زمانی که از پرس و جو استفاده می‌شود بایست پاسخها را با عطف دادن به دستورالعمل‌های کاری و یا آیین

نامه‌ها پیشیبانی نمود و در غایت اقدام به انتشار گزارش حسابرسی اخلاق نمود که البته تدوین گزارش می‌تواند از ساده‌ترین شکل آن که شامل دو قسمت پیشنهادها و یافته‌ها است، تا شکلی که از یک توافق حسابرسی گرفته شده است، متغیر باشد. راههایی که موجب می‌شود اخلاق حرفه‌ای، اخلاق سازمانی و اخلاق فردی و اجتماعی به واقعیات عملی مورد نیاز جوامع امروز راه پیدا کرده و ارتقاء یابد.

برای تقویت کیفیت حسابرسی و ارتقای اعتبار مؤسسات حسابرسی، نظارت و سرپرستی مستمر از سوی حسابرسان ماهر بر کار سایر حسابرسان صورت پذیرد. همچنین با توجه به تأثیر پیامد تصمیم بر ارزیابی هم‌پیشگان، انتظار می‌رود تا از سوی جامعه حسابداران رسمی، سازوکارهای لازم برای ارزیابی هم‌پیشگان از سوی حسابرسان ماهر صورت پذیرد.

توجه به نتایج حسابرسی شرکت‌ها در شرایط رکود و رونق اقتصادی. چرا که بر اساس نتایج حاصله، رکود و رونق اقتصادی بر قضاوت حسابرسان اثرگذار می‌باشد. لذا توجه به نتیجه حسابرسی شرکت‌ها در شرایط خاص اقتصادی بایستی مدنظر مراجع ذیربط باشد. جهت آموزش حرفه‌ای افراد و آماده‌سازی آنها برای ارائه خدمات حرفه‌ای حسابداری و حسابرسی در دانشگاه صورت می‌پذیرد. با توجه به تحولات اخیر در عرصه کسب و کار حسابرسان کشورمان از قبیل خصوصی‌سازی شرکت‌های بزرگ دولتی و همچنین، رشد روزافزون توجه به حسابرسی در محیط کسب و کاری امروزی، ضرورت دارد تا آموزش حسابرسان به نحوه مطلوب تری ارائه گردد تا باعث بهبود در کیفیت ارائه خدمات حرفه‌ای توسط آنها شود. از این رو، انتظار می‌رود در درس‌های دانشگاهی حسابداری و حسابرسی مباحث حرفه‌ای به دانشجویان آموزش داده شود. همچنین با توجه به اینکه متولی آموزش حسابرسان در کشورمان، انجمن‌های حرفه‌ای و سازمان حسابرسی است، لازم است تا در برنامه سالانه آموزش این انجمن‌ها و سازمان حسابرسی، مسئله تردید به عنوان یک مهارت نوظهور به حسابرسان آموزش داده شود و شرکت در دوره‌های شناخت انواع تردید به عنوان یکی از موارد ارتقا در سمت شغلی، مورد توجه قرار گیرد.

محدودیت‌های پژوهش

عدم وجود مطالعات داخلی و عدم تسلط کافی مشارکت‌کنندگان بر موضوع پژوهش و همچنین نبود وجود دیدگاه سیستمی، مشکلات گوناگونی برای پژوهشگر ایجاد کردند. مشکل دیگر وجود بیماری کرونا بود که انجام مصاحبه، تکمیل پرسشنامه و جمع‌آوری اطلاعات را با مشکل مواجه کرده بود.

پیشنهادات کاربردی

با توجه به مباحث از عوامل اصلی تورش رفتاری، کمبود آموزش یا مهارت می‌باشد که بایستی با توسعه روشهای مناسب آموزش موجب کاهش تورش رفتار گردید. اولین گام جهت آموزش حرفه‌ای افراد و آماده‌سازی آنها برای ارائه خدمات حرفه‌ای حسابداری و حسابرسی در دانشگاه صورت می‌پذیرد. با توجه به تحولات اخیر در عرصه کسب و کار حسابرسان کشورمان از قبیل خصوصی‌سازی شرکت‌های بزرگ دولتی و همچنین، رشد روزافزون توجه به حسابرسی در محیط کسب و کاری امروزی، ضرورت دارد تا آموزش حسابرسان به نحوه مطلوب تری ارائه گردد تا

باعث بهبود در کیفیت ارائه خدمات حرفه ای توسط آنها شود. از این رو، انتظار می رود در درس های دانشگاهی حسابداری و حسابرسی مباحث حرفه ای به دانشجویان آموزش داده شود. همچنین با توجه به اینکه متولی آموزش حسابرسان در کشورمان، انجمن های حرفه ای و سازمان حسابرسی است، لازم است تا در برنامه سالانه آموزش این انجمن ها و سازمان حسابرسی، مسئله تردید به عنوان یک مهارت نوظهور به حسابرسان آموزش داده شود و شرکت در دوره های شناخت انواع تردید به عنوان یکی از موارد ارتقا در سمت شغلی، مورد توجه قرار گیرد. برای تقویت کیفیت حسابرسی و ارتقای اعتبار مؤسسات حسابرسی، نظارت و سرپرستی مستمر از سوی حسابرسان ماهر بر کار سایر حسابرسان صورت پذیرد. همچنین با توجه به تأثیر پیامد تصمیم بر ارزیابی هم پیشگان، انتظار می رود تا از سوی جامعه حسابداران رسمی، سازوکارهای لازم برای ارزیابی هم پیشگان از سوی حسابرسان ماهر صورت پذیرد. از دیگر عوامل موثر تورش رفتاری حسابرس قوانین و مقررات می باشد که بایستی در جهت تورش مقرراتی مناسب لحاظ شود تا امکان رفع خطا و افزایش دقت وجود داشته باشد. عوامل دیگر شرایط زندگی، مشکلات خانوادگی و ویژگیهای شخصیتی فرد حسابرس می باشد که با ایجاد آزمونهای لازم میزان تورش را شناسایی و به فرد مورد نظر جهت کنترل آموزش های لازم داده شود. یکی دیگر از عوامل موثر بر تورش، تیپ های شخصیتی است که می تواند در تورش رفتاری موثر باشد، بنابراین شناخت تیپهای شخصیتی می تواند در کاهش این رفتار موثر باشد. بنابراین مدیران می توانند تاثیرات گرایش های احساسی حسابرسان را شناسایی و کنترل کنند. و نیز به مدیران پیشنهاد می شود که در تجزیه و تحلیل میزان گرایش حسابرسان به عامل هایی نظیر شناخت سوگیری رفتاری حسابرسان توجه کنند و آن را در تحلیل ها و ارزیابی های خود لحاظ کنند.

انجام این پژوهش میتواند مدلی بومی برای سازمانهای حسابرسی ارائه کند و به مدیران و دست اندرکاران حسابرسی کمک نماید تا با شناخت دقیق و موشکافانه از فرایند و عوامل اثرگذار و اثرپذیر در حوزه تورش رفتاری در این نوع از سازمان ها که به خاطر تفاوت در ساختار، فرهنگ و جنس نیروی کار، مدیریت بهتری در این زمینه داشته باشند و با اشاعه هر چه بیشتر جهت کنترل تورش رفتاری در چنین سازمان هایی، ضمن جلب اعتماد بیشتر و بهتر آحاد جامعه، منابع ارزشمند حسابرسان به صورت اثربخش تر مدیریت و هزینه شوند.

فهرست منابع

- * آل نیهان، جاسم. ۱۳۹۶. بررسی عوامل موثر بر قضاوت حرفه ای حسابرس در ارتباط با کمیته کیفیت شواهد حسابرسی در عراق. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه فردوسی مشهد، دانشکده علوم اداری.
- * بلور، فاطمه. ۱۳۹۴. بررسی تاثیر رفاه فردی و ماکیاولی گری حسابرسان بر قضاوت آنها. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد یزد، دانشکده علوم انسانی.
- * بهارمقدم، مهدی و جوکار، حسین. ۱۳۹۷. اثر تعدیل کنندگی کیفیت حسابرسی بر تمایلات حسابرسان در قیمت گذاری سهام. مطالعات تجربی حسابداری مالی، سال ۱۴، شماره ۵۷، ص ۱۴۶-۱۲۳.
- * باباجانی، جعفر و همکاران. ۱۳۹۷. طراحی الگوی هویت در قضاوت حسابرسی با رویکرد مبتنی بر نظریه داده بنیاد. مجله دانش حسابرسی، سال هجدهم شماره ۷۱ تابستان ۹۷.

- * پاک نیت، یکتا. ۱۳۹۶. تأثیر عوامل رفتاری بر تصمیم‌گیری سهامداران حقیقی بانک ها. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی، دانشکده مدیریت و حسابداری.
- * پناهی مقدم، مریم. ۱۳۹۴. ارتباط بین اظهار نظر حسابرسی و پایداری سود. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه حاتم، دانشکده مدیریت و مالی.
- * جاویدی، کاظم، رویایی، رمضانعلی، طالب نیا، قدرت الله و بنی مهد، بهمن. ۱۳۹۷. بررسی تأثیر گرایش طرز فکر تفسیر بر قضاوت و تصمیم‌گیری حسابرس: مبتنی بر نظریه سطح تفسیر فاصله روانی. حسابداری مالی، سال ۱۰، شماره ۳۹، ص ۱۶۹-۱۴۱.
- * حاجی‌ها، زهره و قانع، علی. ۱۳۹۵. بررسی تأثیر کیفیت حسابرسی بر فرصت حسابرسی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. دانش حسابداری، سال ۱۶، شماره ۶۳، ص ۱۲۸-۱۰۳.
- * حجتی فرد، حامی. ۱۳۹۸. ارائه چارچوبی برای قضاوت حرفه‌ای حسابرسان در ایران. رساله دکتری، دانشگاه شهید باهنر کرمان، دانشکده مدیریت و اقتصاد.
- * خاکساری، ایمان؛ شوروزی، محمدرضا. مهرآذین، علیرضا و مسیح آبادی، ابوالقاسم. ۱۴۰۰.
- * طراحی مدل بومی جهت کشف رفتار غیراخلاقی مدیران در گزارشگری مالی. نشریه اقتصاد و بانکداری اسلامی ۱۰ (۳۶)، ۳۵۱-۳۲۵.
- * کمیته تدوین استانداردهای حسابرسی سازمان حسابرسی. (۱۳۹۳). استاندارد حسابرسی ۲۰۰، سازمان حسابرسی.
- * طباطبایی حکیم سید محمدرضا، گرکز منصور، عبدلی محمدرضا (۱۴۰۱). ارائه الگوی اثرگذاری تورش رفتاری اتکا و تعدیل بر قضاوت حسابرسان بورس تهران. نشریه اقتصاد و بانکداری اسلامی. ۱۴۰۱؛ ۱۱ (۳۸): ۳۸۸-۳۴۳
- * راکی، مهرآرا، عباس نژاد. (۱۳۹۹). مدلسازی اثر تورش رفتاری زیان‌گریزی بر پویایی‌های قیمت و بازدهی بازار سهام (کاربرد مدل سازی مبتنی بر عامل در اقتصاد رفتاری). دانش مالی تحلیل اوراق بهادار
- * دارابی، رؤیا چناری، ولی‌خانی، محمدجعفر. (۱۳۹۵). ابعاد و رویکردهای نظریه نظریه مالی رفتاری. مطالعات حسابداری و حسابرسی سال پنجم بهار ۱۳۹۵ شماره ۱۷
- * راعی، رضا؛ فلاح پور، سعید (۱۳۹۵). مالیه رفتاری، رویکردی متفاوت در حوزه مالی، پژوهش‌های مالی، شماره ۱۲، ۷۷-۱۵۶.
- * رهنمای رودپشتی؛ فریدون؛ زندیه، وحید (۱۳۹۱). مالی رفتاری و مالی عصبی (پارادایم نوین مالی) از تئوری تا عمل، چاپ اول، انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی-سازمان چاپ و انتشارات.
- * سعیدی، علی (۱۳۹۸). تبیین و ارائه الگوی عکس‌العمل رفتاری حسابرسان در بازار اوراق بهادار تهران (عکس‌العمل بیش از حد و کمتر از حد)، رساله دکتر، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و پژوهش‌ها.

- * سعیدی، علی؛ فرهانیان، سید محمد جواد (۱۳۹۵). رفتار توده وار حسابرسان در بورس اوراق بهادار تهران. بورس اوراق بهادار: زمستان ۳۱۳۹۵ دوره ۳۴ شماره ۱۶ ارتیان، ک. (۱۳۹۱). معضلات پایه گذاری اخلاق سازمانی. حسابرس (۶۱)، ۸-۱۰
- * رونقی محمد مهدی، آشورزاده سعید. ۱۳۹۴. تأثیر حسابرسی، حسابداری و پاسخگویی در توسعه اخلاق اسلامی و توسعه اقتصادی. نشریه اقتصاد و بانکداری اسلامی. ۱۳۹۴؛ ۴ (۱۱): ۱۲۹-۱۴۰
- * سعیدی، هادی. رحیمی باش محله، طاهره، محمدی، شعبان و الهی شیروان، قاسم. ۱۴۰۰. ارزیابی تأثیر احکام پول شویی بر هزینه های حسابرسی. نشریه اقتصاد و بانکداری اسلامی. ۱۰ (۳۴): ۱۶۹-۲۰۳
- * سعیدی گراغانی، مسلم و ناصری، احمد. تأثیر تیپ شخصیتی بر قضاوت حرفه ای حسابرس در تخصیص بودجه زمانی به حساب های حاوی برآورد. حسابداری ارزشی و رفتاری، سال ۲، شماره ۳، ۱۸۴-۱۶۹.
- * طوقی، علی. ۱۳۹۷. بررسی تأثیر عوامل فردی، اجتماعی و موقعیتی بر قضاوت حرفه ای و تخصصی حسابرس. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شاهرود، دانشکده علوم انسانی.
- * عموزاد، شهرام. ۱۳۹۵. عوامل موثر بر قضاوت حرفه ای (اخلاقی) حسابرسان و فشارهای وارده بر آن ها. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی، دانشکده مدیریت و حسابداری.
- * قالمق، کریم، یعقوب نژاد، احمد و فلاح شمس، میر. فیض. ۱۳۹۵. تأثیر سواد مالی بر تورش های رفتاری حسابرسان بورس اوراق بهادار تهران. چشم انداز مدیریت مالی، شماره ۱۶، ص ۹۴-۷۵.
- * کاظم پور، احسان. ۱۳۹۲. عوامل موثر بر حساسیت اخلاقی حسابرسان و رابطه سطح مهارت آن ها با حساسیت و قضاوت اخلاقی. رساله دکتری، دانشگاه علامه طباطبایی، دانشکده مدیریت و حسابداری.
- * کریمی، کیانا و رهنمای رودپشتی، فریدون. ۱۳۹۴. تورش های رفتاری و انگیزه های مدیریت سود. دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، سال ۴، شماره ۱۴.
- * کریمی، ک. ۱۳۹۴. تعصب رفتاری و مدیریت درآمد. رساله دکتری، دانشگاه آزاد اسلامی، علوم پژوهشات، تهران.
- * محزون، ن. ۱۳۸۹. بررسی ارتباط میان ویژگی های فردی، حرفه ای و شخصیتی با تورش های رفتاری متداول در میان مدیران حسابرسی و فعالیات بازار سرمایه ایران. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اقتصادی، گروه مدیریت مالی.
- * مشایخی، بیتا و اسکندری، قربان. ۱۳۹۶. بررسی رابطه مؤلفه های هوش هیجانی و قضاوت حسابرس. دانش حسابرسی، سال ۱۷، شماره ۶۶، ص ۸۰-۶۱.
- * نجفی، تورج. ۱۳۹۷. بررسی تأثیر چارچوب های قضاوت حسابرسان بر گزارشگری مالی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد مرودشت.
- * هرمزی، شیرکو، نیکومرام، هاشم، رویایی، رمضانعلی و رهنمای رودپشتی، فریدون. ۱۳۹۵. بررسی تأثیر سوگیری های روانشناختی بر تردید حرفه ای حسابرس. پژوهش های تجربی حسابداری، سال ۲، ماره ۲۲، ص ۱۴۲-۱۱۷.

- * Adil, M., Singh, Y., & Ansari, M. S. (2021). How financial literacy moderate the association between behavior biases and investment decision? *Asian Journal of Accounting Research*, Vol. ahead-of-print No. ahead-of-print. <https://doi.org/10.1108/AJAR-09-2020-0086>.
- * Alastair Lawrence, Miguel Minutti-Meza, and Ping Zhang. 2011. Can Big 4 versus NonBig 4 Differences in Audit-Quality Proxies Be Attributed to Client Characteristics?. *The Accounting Review*, 86 (1), 259
- * Al-Matari, Ebrahim.Mohammad., Al-Swidi, Abdullah.K., Faudziah, H.B. and Yahya. Al-Matari 2012. The Impact of board characteristics on Firm Performance: Evidence from Nonfinancial Listed Companies in Kuwaiti Stock Exchange. *International Journal of Accounting and Financial Reporting*, Vol. 2, No. 2, pp. 310-332
- * Anderson, Kim. L. 2014. The Effects of Hindsight Bias on Experienced and Inexperienced Auditors' Relevance Ratings of Adverse Factors versus Mitigating Factors. *Journal of Business & Economics Research (JBER)*, (3)21
- * Bamber, E.Michael. and Iyer, Venkataraman.M. 2007. Auditors' Identification with Their Clients and its Effect on Auditors' Objectivity. *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 26 (2): 1-24.
- * Bhatia, Ankita., Chandani, Arti. & Chhateja, Jagriti. 2020. Robo advisory and its potential in addressing the behavioral biases of investors — A qualitative study in Indian context. *Journal of Behavioral and Experimental Finance*, Vol 25, March 2020, 100281.
- * Boyd, Colin. W.)2014(. The structural origins of conflicts of interest in the accounting profession. *Business Ethics Quarterly*, 14)3(, 377–398.
- * Bratten, Brian and Gaynor, Lisa Milici and McDaniel, Linda S. and Montague, Norma R. and Sierra, Gregory E.(2013), The Audit of Fair Values and Other Estimates: The Effects of Underlying Environmental, Task, and Auditor-Specific Factors. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, Vol. 32, No. Supplement-1, pp. 7-44, Available at SSRN.
- * Choi, John. -Hog., Kim, Chansog., Kim, Jeong. -Bon. , & Zang, Yoonseok. 2015. Audit office size, audit quality, and audit pricing. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 29 (1) , 73–97
- * Cohen, Jeffrey R. and Gaynor, Lisa Milici and Montague, Norma R. and Wayne, Julie, The Effect of Framing on Information Search and Information Evaluation in Auditors' Fair Value Judgments)February 10, 2016(. Available at SSRN.
- * Erkens David.H., Hung Mingyi. and Pedro. Matos 2012. Corporate governance in the recent financial crisis: Evidence from financial institutions worldwide. *Journal of Corporate Finance*, Vol. 18, pp. 389-411.
- * Ghasemi, Leyla., Nazari, Javad., & Noorani Far, Isa. 2017. The effect of the audit report on the relevance of accounting information. *European Online Journal of Natural and Social Sciences*, 6 (1)s(: ISSN 1805- 3602
- * Grammling, Audrey., O'Donnel, Ed. and Vandervalde, Scott. 2010. Audit partner evaluation of compensating controls: a focus on design effectiveness and extent of auditor testing. *Behavioral Research in Accounting*, 29)2(: 175- 187.
- * Hayat, Amir., & Anwar Muhammad. 2016. Impact of Behavioral Biases on Investment Decision; Moderating Role of Financial Literacy” Working Paper; Department of Business Administration, International Islamic University Islamabad Pakistan Bhatia, A. Chandani, A. and Chhateja, J.(2020). Robo advisory and its potential in addressing the behavioral biases of investors – A qualitative study in Indian context. *Journal of Behavioral and Experimental Finance*, doi: <https://doi.org/10.1016/j.jbef.2020.100281>
- * Beasley, M. S. , J. V. Carcello, and D. R. Hermanson. (2001). Top 10 audit deficiencies. *Journal of Accountancy*. 191 (4): 63-66.

- * Bratten, B. , Gaynor L. M. , McDaniel L. , Montague, N. R. , and G. E. Sierra. (2013). The audit of fair values and other estimates: The effects of underlying environmental, task, and auditor-specific factors. *Auditing: A Journal of Practice & Theory* (forthcoming).
- * Brazel J. , Jackson S, Schaefer T. , and Stewart B. (2013). *Hindsight Bias and Professional Skepticism*. NC State University.
- * Barberis, N., & Thaler, R. (2003). A survey of behavioral finance. *Handbook of the Economics of Finance*, 1, 1053-1128.
- * Belsley, D.A., Kuh, E., & Welsch, R.E. (1980) *Regression diagnostics: Identifying influential data and sources of collinearity*. John Wiley & Sons.
- * Bernhardt, D., Campello, M., & Kutsoati, E. (2006). Who herds?. *Journal of Financial Economics*, 80)3(, 657-675.
- * Bernstein, P. L. (1998). *Against the Gods: the remarkable story of Risk*. John Wiley& Sons. Inc. New York.
- * Bikhchandani, S., & Sharma, S. (2000). Herd behavior in financial markets. *IMF Economic Review*, (3)74, 279-013
- * Bodie, Z., Kane, A., & Marcus, A. J. (1996). *Investments* ed.(. Irwin, Chicago.
- * Caparelli, F., D'Arcangelis, A. M., & Cassuto, A. (2004). Herding in the Italian stock market: a case of behavioral finance. *The Journal of Behavioral Finance*, (4)5, 222-.032
- * Chang, E. C., Cheng, J. W., & Khorana, A. (2000). An examination of herd behavior in equity markets: An international perspective. *Journal of Banking & Finance*, 24)10(, 1651-.9761
- * Chiang, T. C., & Zheng, D. (2010). An empirical analysis of herd behavior in global stock markets. *Journal of Banking & Finance*, 34)8(, 1911-1921.
- * Christie, W. G., & Huang, R. D. (1995). Following the pied piper: Do individual returns herd around the market?. *Financial Analysts Journal*, 51)4(, 31-37.
- * Cipriani, M., & Guarino, A. (2005). Herd behavior in a laboratory financial market. *The American Economic Review*, 95)5(, 1427-1443.
- * Demirer, R., & Kutan, A. M. (2006). Does herding behavior exist in Chinese stock markets?. *Journal of international Financial markets, institutions and money*, 16)2(, 123-142.
- * Jain, J., Walia, N., & Gupta, S. (2019). Evaluation of behavioral biases affecting investment decision making of individual equity investors by fuzzy analytic hierarchy process. *Review of Behavioral Finance*, 12)3(, 297-314.
- * Judge, T. A., & Robbins, S. P. (2017). *Essentials of organizational behavior* 14th edition. Published by Pearson. pp 1-285.
- * Fay R. G. & Montague N. R. (2015). *Witnessing Your Own Cognitive Bias: A Compendium of Classroom Exercises*. Accounting Education, Volume 30, Issue 1.
- * Glover. S. M. & Prawitt. D. M. (2013). *Enhancing Auditor Professional Skepticism*. Brigham Young University.
- * Griffith, E. E. , J. S. Hammersley, and K. Kadous. (2012). *Auditing Complex Estimates: Understanding the Process Used and Problems Encountered*". Working paper, The University of Georgia, and Emory University.
- * Stanley, H.E (2014), *Confidence and the Stock Market: An Agent-Based Approach*. PLoS ONE, Volume 9, Issu 1, page1-9.
- * Kim, K. A., & Nofsinger, J. R. (2008). Behavioral finance in Asia. *Pacific Basin Finance Journal*, 16)4(, 1-7.

Investigating factors affecting auditors' behavioral bias with a combined method

Bakhtiar Ashrafi

Ph.D Student in Accounting, Faculty of Management and Economy, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Zohreh Hajiha

Assistant Professor, Department of Accounting, East Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Reza Tehrani

Professor, Department of Accounting, Tehran University, Tehran Iran.

Abstract

The purpose of this research is to provide a model for the auditor's behavioral bias with a combined approach (foundation data and structural rates). The first stage of this research was conducted in the framework of a qualitative approach and by applying the foundation data research method, and also in the second stage, the relationship between independent variables and dependent variables was measured with structural equations to check the effectiveness. The data collection tool was semi-structured interviews, and in order to collect information, interviews were conducted with 20 audit experts using the targeted sampling method. And information was collected through in-depth interviews. The time domain of this research is for the years 1399-1400. Data analysis was done in three stages of open, central and selective coding. The qualitative model of the research was designed and the structural equations confirmed the existence of relationships.

Keywords: Behavioral finance, mental accounting, behavioral biases, professional doubt, investors' decision making process